

**Европейска комисия
Генерална дирекция “Околна среда”**

***Оценка на планове и проекти
значително засягащи Натура 2000 места***

**Методическо ръководство по разпоредбите на чл. 6 (3) и
(4) на Директивата за местообитанията 92/43/ЕИО**

Ноември 2001 г.

Impacts Assessment Unit
School of Planning
Oxford Brookes University
Gipsy Lane
Headington
Oxford OX3 0BP
United Kingdom
Tel. (44-1865) 48 34 34
E-mail: wjweston@brookes.ac.uk

Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002
ISBN 92-828-1818-7

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ВЪВЕДЕНИЕ.....	4
1.1. Същност на документа.....	4
1.2. Структура.....	4
2. ОБЩ ПОДХОД И ПРИНЦИПИ	5
2.1. Същност на ръководството.....	5
2.2. Подход към вземане на решения.....	8
2.3. Отчетна и документална форма.....	8
2.4. Оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС) и стратегическа екологична оценка (СЕО).....	8
2.5. “В комбинация с други планове или проекти”.....	9
2.6. Алтернативни решения и смекчаване на въздействието.....	10
2.7. Наложителни причини от първостепенно обществено значение.....	11
2.8. Пристъпване към оценката.....	12
3. МЕТОДОЛОГИЯ ПО АЛИНЕИ 3 И 4	14
3.1. Първи етап: Предварителна оценка.....	14
3.1.1. Въведение.....	14
3.1.2. Първа стъпка: Управление на мястото.....	14
3.1.3. Втора стъпка: Описание на проекта или плана.....	15
3.1.4. Трета стъпка: Характеристика на територията.....	16
3.1.5. Четвърта стъпка: Оценка на значимостта.....	16
3.1.6. Резултати.....	18
3.2. Втори етап: Целева оценка.....	23
3.2.1. Въведение.....	23
3.2.2. Първа стъпка: Необходима информация.....	23
3.2.3. Втора стъпка: Предвиждане на въздействията.....	24
3.2.4. Трета стъпка: Природозащитни цели.....	25
3.2.5. Четвърта стъпка: Смекчаващи мерки.....	27
3.2.6. Резултати.....	29
3.3. Трети етап: Оценка на алтернативните решения.....	33
3.3.1. Въведение.....	33
3.3.2. Първа стъпка: Идентифициране на алтернативни решения.....	33
3.3.3. Втора стъпка: Оценка на алтернативните решения.....	34
3.3.4. Резултати.....	34
3.4. Четвърти етап: Оценка при липса на алтернативни решения и наличие на неблагоприятни въздействия.....	39
3.4.1. Въведение.....	39
3.4.2. Първа стъпка: Идентифициране на компенсаторните мерки.....	39
3.4.3. Втора стъпка: Оценка на компенсаторните мерки.....	39
3.4.4. Резултати.....	40
3.5. Обобщение на оценката.....	44
3.6. Схема за преглед на оценката по чл. 6, ал. 3 и 4 от Директивата за местообитанията.....	45
3.6.1. Въведение.....	45
3.6.2. Прилагане на схемата за преглед.....	45
3.6.3. Ползватели на схемата за преглед.....	46
Основни справочни материали и насоки	51

ПРИЛОЖЕНИЕ 1:	
ОСНОВНИ ЕКОЛОГИЧНИ ПРОУЧВАНИЯ, ПРОГНОЗИРАНЕ И ОЦЕНКА НА	
ВЪЗДЕЙСТВИЯТА	53
1.ВЪВЕДЕНИЕ.....	53
1.1. Какво се очаква от екологичната оценка?.....	53
1.2. Определяне на потенциалните въздействия	53
1.3. Кои компоненти на екосистемата трябва да се проучат?	54
2.ОСНОВНИ ЕКОЛОГИЧНИ ПРОУЧВАНИЯ	55
2.1. Въведение.....	55
2.2. Теренни проучвания.....	55
2.3. Проучване на растителността и местообитанията	56
2.4. Птици	57
2.5. Бозайници.....	57
2.6. Земноводни и влечуги.....	58
2.7. Безгръбначни	59
2.8. Анализ на данните и тълкуване на резултатите	59
3.ПРОГНОЗИРАНЕ НА ВЪЗДЕЙСТВИЯТА	60
3.1. Въведение.....	60
3.2. База за прогнозиране на въздействията.....	60
3.3. Методи за прогнозиране на въздействието.....	60
4.ОЦЕНКА НА ЗНАЧИМОСТТА	61
Справочни материали	63
ПРИЛОЖЕНИЕ 2:	
ФОРМУЛЯРИ ЗА ОЦЕНКА	64

1. ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. Същност на документа

Настоящото ръководство има за цел да осигури необвързващи методични насоки за извършване или преглед на оценките, изисквани по чл. 6, ал.3 и 4 на Директивата за местообитанията¹, по-долу наричани “оценките по чл. 6”. Тези оценки са необходими, ако даден проект или план би могъл да окаже значително въздействие върху Натура 2000 място². Ръководството е разработено въз основа на проучване, проведено по задание на Главна дирекция “Околна Среда” към Европейската комисия. Проучването се базира на преглед на наличната информация и насоки в ЕС и по света, както и на опита, придобит в случаи от практиката, при които са били провеждани подобни на изискваните по директивата оценки.

Ръководството е предназначено главно за предприемачи, консултанти, ръководители на обекти, изпълнители, компетентни органи и национални институции в страните-членки и кандидат-членки на ЕС. Надяваме се, че то ще бъде от полза и за други организации, ангажирани в управлението на Натура 2000 места.

Настоящото ръководство трябва да се разглежда в смислово съответствие с директивите и националното законодателство и в контекста на насоките за тълкуване, дадени в изготвения от службите на Комисията документ “Управление на Натура 2000 места: разпоредбите на чл. 6 от директивата за местообитанията 92/43/ЕЕС”³ (наричан по-долу УН2000). УН2000 е отправната точка за тълкуване на ключовите термини и формулировки в Директивата за местообитанията и нищо в настоящото ръководство не може да се счита за отхвърлящо или отменящо тълкуванията, дадени в УН2000. Освен това, настоящото ръководство не трябва да се приема като налагащо или предлагащо каквито и да било процедурни изисквания за приложението на Директивата за местообитанията. То е предназначено да се използва по избор и според случая, доколкото, по принципа на субсидиарността⁴, отделните страни-членки сами определят процедурните изисквания, произтичащи от Директивата.

Отговорността за взимането на ключовите решения за оценките по чл. 6, ал. 3 и 4 се поема от компетентните органи на отделните страни-членки. В настоящото ръководство терминът “оценка” се използва в контекста на оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС), т.е. има се предвид целият процес, в който се набира информация от вносителите на даден проект или план, съответните органи, природозащитни или други институции, неправителствени организации (НПО) и обществеността и се предоставя на компетентния орган за разглеждане и оценяване. След това компетентният орган определя резултатите от оценката и взема решение. Това значи, че оценките, изисквани по чл. 6, се обосновават на набиране на информация и данни от най-различни заинтересовани лица, както и на техните мнения.

1.2. Структура

Документът се състои от четири главни раздела.

- След настоящото въведение се обясняват общия подход и принципите, на които се базира ръководството. Тук е поместена и блоксхемата от УН2000, илюстрираща структурирането на оценките по чл. 6. Блоксхемата показва връзката на различните етапи от разглежданата в настоящото ръководство оценка с изискванията на чл. 6, ал. 3 и 4.

¹ Директива на Съвета 92/43/ЕИО за съхранение на природните местообитания и на дивата фауна и флора (ОJ L 206, 22.7.1992 г.).

² За оценките по чл. 6, Натура 2000 места са посочените като “територии от значение за Общността” в Директивата за местообитанията или определените като “специални защитени зони” в Директивата за птиците (79/409/ЕЕС).

³ Вж. <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/home.htm>.

⁴ Принцип, според който централната власт изпълнява само онези задачи, които не могат да бъдат осъществени ефикасно на по-ниско или на местно ниво (б. пр.)

- Следващият раздел съдържа основните методически насоки за всеки етап от оценката, заедно с помощни блоксхеми, които илюстрират процеса на осъществяването на етапите. Към всеки етап са поместени практически примери, примерни разработки и предложения как да бъдат направени различните оценки. Представените тук практически примери не разкриват съответните места и заинтересовани страни. Предназначението на настоящия документ не е да разисква целесъобразността на отделни оценки в определени случаи. Случаите от практиката и примерните разработки са включени с цел да илюстрират някои от използваните методи и да улеснят обяснението на конкретни аспекти от процеса на оценка. Приложеният в настоящото ръководство подход се базира на използването на контролни списъци и формуляри, представени в етапите на оценката. Даден е и списък с основните справочни материали, включително и полезни интернет връзки.
- В края на настоящото ръководство е представен вида на отчетния формуляр за цялостно обобщение на оценката. Той може да се използва и като средство за преглед и проверка на пълнотата на съответните оценки.
- Последният раздел включва Приложение 1, което дава насоки за извършването на основните екологични проучвания, и Приложение 2, в което са поместени образци на формулярите за оценка.

2. ОБЩ ПОДХОД И ПРИНЦИПИ

2.1. Същност на ръководството

Отправната точка за разработването на настоящото ръководство е самата Директива за местообитанията. Алинеи 3 и 4 на член 6 гласят:

“(3). Планове или проекти, които не са непосредствено свързани с или необходими за управлението на територията, но които самостоятелно или в комбинация с други планове или проекти могат да оказват значително влияние върху нея, подлежат на целева оценка за предвиждане на последствията, рефлектиращи върху целите за опазване на територията. Като вземат предвид заключението на оценката и постановките на член 4, компетентните държавни органи одобряват плана или проекта само тогава, когато установят, че целостта на разглежданата територия няма да бъде увредена и след като се съобразят, ако е уместно, с общественото мнение.

(4). Ако въпреки отрицателната оценка на последствията от плана или проекта и при липса на алтернативни решения той трябва да бъде изпълнен поради наложителни причини от първостепенно обществено значение, включително и такива от социално или икономическо естество, то тогава държавите-членки трябва да предприемат всички компенсаторни мерки, необходими за осигуряването на защита на общата цялост на Натура 2000. Те трябва да информират Комисията за приетите компенсаторни мерки.

Ако разглежданата територия включва приоритетен тип природно местообитание и/или приоритетен вид, единствените съображения в полза на плана/проекта могат да бъдат само онези, свързани със здравето на хората или обществената безопасност, с ползи от изключителна важност за околната среда, или, според становището на Комисията, с други наложителни причини от първостепенно обществено значение.”

Общоприетото мнение с оглед на УН2000 и на редица важни практически примери и разработки е, че трябва да се въведе поетапен подход към изискванията за оценка по чл. 6. Етапите, предложени от настоящото ръководство, са следните:

Първи етап: Предварителна оценка¹ — процесът, при който се определят евентуалните въздействия, които даден проект или план може да окаже самостоятелно или в комбинация в други проекти или планове върху Натура 2000 място и се преценява дали тези въздействия могат да бъдат значителни;

¹ В оригиналният текст: “Screening”, което буквално означава пресяване, отсявка (б. пр.)

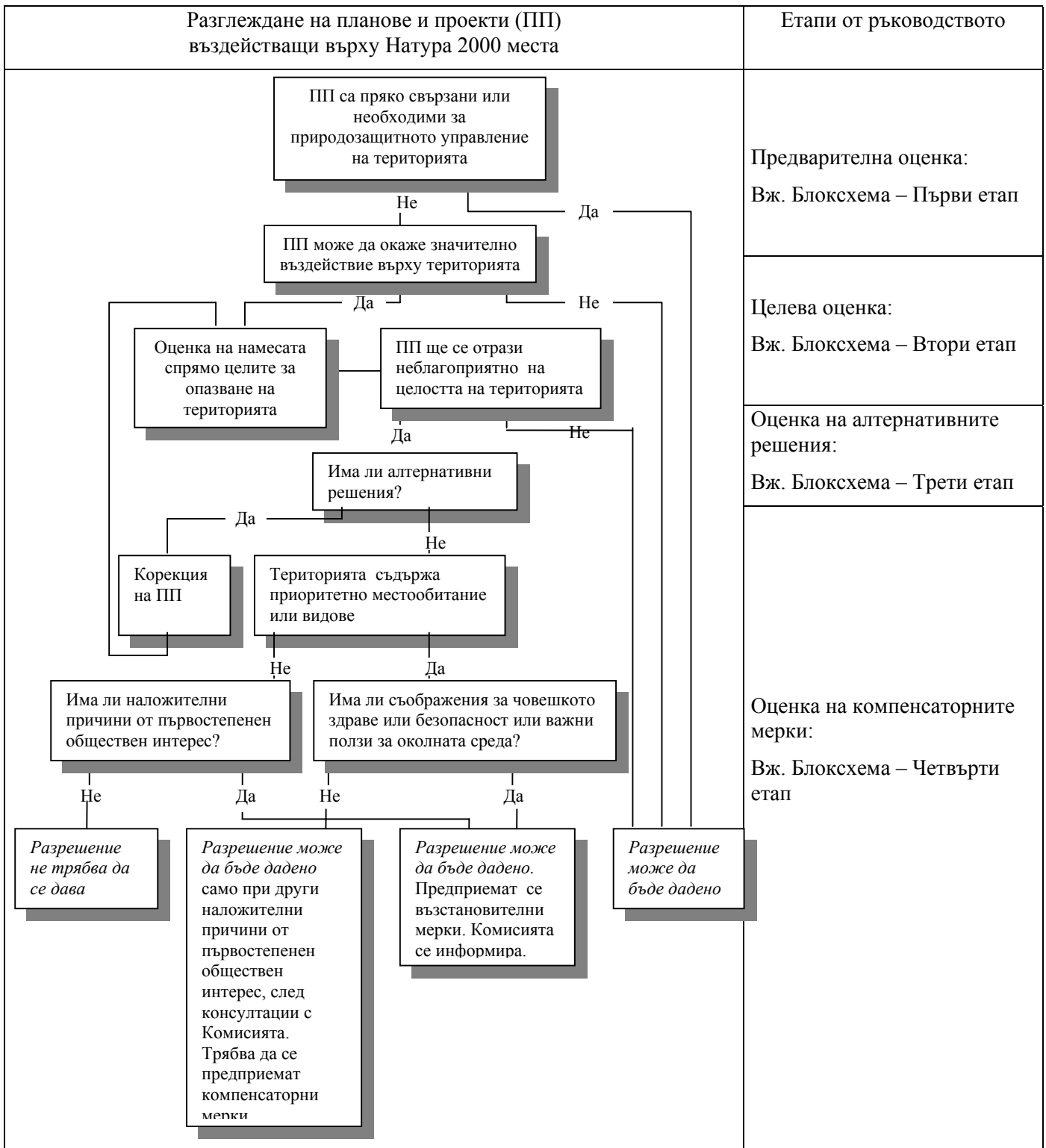
Втори етап: Целева оценка — определяне на въздействието, което даден проект или план може да окаже самостоятелно или в комбинация в други проекти или планове върху целостта на Натура 2000 място, с оглед на неговата структура и функция и на целите за неговото опазване. Освен това, при установяване на неблагоприятни въздействия, оценка на евентуалното смекчаване на тези въздействия;

Трети етап: Оценка на алтернативните решения — процесът, при който се разглеждат алтернативни начини за постигане на целите на проекта или плана, при които се предотвратяват неблагоприятните въздействия върху целостта на Натура 2000 място;

Четвърти етап: Оценка при липса на алтернативни решения и наличие на неблагоприятни въздействия — оценка на компенсаторните мерки, когато, въз основа на оценка на наложителните причини от първостепенно обществено значение (НППОЗ) се счита, че проектът или планът трябва да продължат (важно е да се отбележи, че настоящото ръководство не разглежда оценката на наложителните причини от първостепенно обществено значение).

Настоящият документ дава насоки за всеки етап от оценката. На всеки етап се определя необходимостта за преминаване към следващия. Ако например заключенията в края на Първи етап сочат, че върху разглежданото Натура 2000 място няма да има значителни въздействия, не е необходимо да се продължава по-нататък с оценката. Връзката на четирите етапа по настоящите насоки за оценка с общата процедура, регламентирана с чл. 6, ал. 3 и 4, е показана на следващата блоксхема.

**Блоксхема на процедурата по чл. 6, ал. 3 и 4 (от УН2000)
 и връзката с разглежданите етапи**



2.2. Подход към вземане на решения

С оглед на разнообразието от местообитания, видове¹, проекти и планове в Европейския съюз, както и поради различията между националните наредби, подходът към оценките по чл. 6 трябва да бъде стриктен и същевременно гъвкав. В ЕС съществуват най-различни възгледи за значимостта или стойността на местата и проектите. Поради тази причина, решенията, основаващи се на прилагането на методологията, трябва да бъдат възможно най-обективни и прозрачни и в същото време да отразяват субективните оценки, присъщи за всяка екологична оценка. От Директивата за местообитанията се подразбира приложението на **принципа на превантивността**, според който, ако има някакво колебание, целите за опазване на Natura 2000 са приоритетни. В последното изявление на Комисията COM(2000)1 – “Становище на Комисията по принципа на превантивността” (Европейска комисия, 2000а) се казва, че прилагането на принципа на превантивността предполага:

- определяне на възможните отрицателни последици от дадено явление, продукт или процедура;
- научна преценка на рисковете, които поради недостатъчност, неопределеност или неяснота на данните не е възможно да се определят с достатъчна сигурност (Европейска комисия, 2000а, стр. 14).

Това означава, че най-важното при оценката е обективно да се покаже, със съответните доказателства, че:

- **няма да има значителни въздействия** върху Natura 2000 място (Първи етап: Предварителна оценка); или
- **няма да има неблагоприятни въздействия** върху целостта на Natura 2000 място (Втори етап: Целева оценка); или
- **липсват алтернативи** на проекта или плана, който може да окаже неблагоприятни въздействия върху целостта на Natura 2000 място (Трети етап: Оценка на алтернативните решения); или
- **има компенсаторни мерки**, които поддържат или подобряват целостта на Natura 2000 (Четвърти етап: Оценка на компенсаторните мерки).

2.3. Отчетна и документална форма

С оглед на необходимостта от прозрачност, обективност и гъвкавост и като доказателство за прилагането на принципа на превантивността, настоящото ръководство приема отчетна форма. Всеки етап завършва с отчет или формуляр със сведения за извършените оценки. При все това, за да е сигурно, че документирането и отчитането на информацията са управляеми и съгласувани, тук се предлага т.нар. “протокол за оценката” да се попълва само когато не се изисква по-нататъшна оценка. Например, ако в етапа на предварителната оценка се установи, че са възможни значителни въздействия, няма нужда да се изготвя протокол за оценката, тъй като ще трябва да се премине към следващия етап на оценка. И обратно, ако на този етап се прецени, че няма да има значителни въздействия, то тогава трябва да се документира и опише информацията, на която се основава това заключение. В този случай протоколите за оценка служат като отчет за набраната информация и взетите решения в процеса на оценката. В края на всеки етап от методологията са представени примерни протоколи за оценка.

2.4. Оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС) и стратегическа екологична оценка (СЕО)

За да се осигури съгласуваността и съответствието с изискванията на Директива 85/337/ЕИО, изменена с Директива 97/11/ЕС (Директива за ОВОС) и с оглед на факта, че много проекти, които биха могли да окажат въздействие върху Natura 2000 места ще бъдат по Директивата за ОВОС, в

¹ В приложенията на директивите за птиците и местообитанията са поместени списъци на типовете местообитания и видове от интерес за Общността. В архивите на Европейската комисия (1999 г.) има и допълнителни разяснения по типовете местообитания, които са предмет на Директивата за местообитанията.

настоящото методическо ръководство са включени процедури, подобни на общоизползваните при ОВОС. Ръководството е съгласувано и с общия подход, препоръчан в трите ръководства на Европейската комисия съответно за преценяване на необходимостта от ОВОС, определяне на обхвата на ОВОС и преглед на доклада по ОВОС¹. Освен това, в обхвата на наскоро приетата Директива за СЕО² влизат всички планове, за които се изисква оценка по чл. 6. Когато проектите или плановете са предмет на директивите за ОВОС или СЕО, оценките по чл. 6 могат да бъдат част от тези оценки. При все това, **оценките, изисквани по чл. 6, трябва да бъдат ясно разграничени и посочени в екологично становище или в отделен доклад**. Също така, УН2000 изяснява, че ако даден проект се очаква да има значително въздействие върху Натура 2000 място, може да са необходими както оценка по чл. 6, така и ОВОС, в съответствие с директиви 85/337/ЕИО и 97/11/ЕС.

Настоящото ръководство е изготвено така, че да бъде съвместимо с общите процедури по ОВОС и оценките по чл. 6 да могат лесно да бъдат интегрирани в цялостната ОВОС или СЕО на даден проект или план. Освен че отразява поэтапния подход, използван при ОВОС, методологията включва и други процедурни изисквания по ОВОС, като например:

- описание на проекта или плана;
- описание на основните компоненти на околната среда във връзка с целите за опазване на Натура 2000 място (напр. почви, води, флора и фауна, климат и взаимовръзката между тях);
- установяване на въздействията и оценка на тяхната значимост;
- документиране и отчитане на резултатите от оценката.

2.5. “В комбинация с други планове или проекти”

В УН2000 се разяснява, че изразът “в комбинация с други планове или проекти” в чл. 3, ал. 3, се отнася до кумулативните въздействия на разглежданите проекти или планове заедно с въздействията на други осъществени или предложени проекти или планове. Когато въздействията се оценяват заедно по този начин, може да се установи дали има или няма, като цяло, такова въздействие, което би могло да има значителни последици за Натура 2000 място или което може да се отрази неблагоприятно на неговата цялост. Например, на някакво разстояние от Натура 2000 място е планиран път, чието негативно въздействие (шум и т.н.) няма да се отрази значително на видовете птици, които са важни за целостта на територията. Обаче ако има и други осъществени или предложени проекти или планове (напр. път от другата ѝ страна), то общото шумово натоварване би могло да има значително въздействие.

Не трябва да се забравя и че може да има кумулативни въздействия в случаите, когато съществува взаимовръзка между териториите, подложени на различни въздействия. Да вземем например предложен проект, който се очаква да намали нивото на водите в Натура 2000 място. Докато това само по себе си може да не е значително, ако в резултат на интензивно стопанисвана земеделска земя до мястото проникват изкуствени торове и пестициди и по-ниските нива на водите при отток означават по-високи концентрации на замърсители, комбинираното въздействие може да стане значително.

Трябва да се отбележат и някои от важните особености при оценката на кумулативното въздействие³, сред които:

- определяне границите на оценката — това може да бъде сложно, ако проектите и другите източници на въздействия, които трябва да се оценяват, не са близко разположени или ако

¹ Европейска комисия (2001a, b и c)

² Директива на Съвета за оценката на въздействието на някои планове и програми върху околната среда (ОJ L 197, 21.7.2001, стр. 30).

³ Общи насоки за оценката на кумулативното въздействие са изготвени от Главна дирекция “Околна среда” (Hyder Consulting, 1999).

видовете и другите елементи на дивата природа, като например източници на храна, са с дисперсно разпространение и т.н.;

- определяне на отговорностите при извършване на оценки в случаите, в които проектите или плановете са предложени от различни вносители или са под контрола на различни компетентни органи;
- характеристика на потенциалните въздействия с оглед на причините, източниците и последиците;
- при значително въздействие в резултат от комбинираното действие на два или повече източника е особено важно да се оценят възможностите за смекчаване на въздействието и да се разпределят отговорностите за съответните смекчаващи мерки.

Настоящите насоки предлагат поетапен подход при оценката на кумулативното въздействие, като етапите на предварителна и целева оценка (първи и втори етап) на ръководството се извършват стъпка по стъпка. Стъпките при кумулативната оценка са илюстрирани в таблица 2, поместена под раздел 3.1.3 към етап “Предварителна оценка”.

2.6. Алтернативни решения и смекчаване на въздействието

Настоящите насоки са предназначени за предприемачи, собственици на земи, ръководители на обекти, определени консултантски органи, национални институции, НПО и Европейската комисия. Насоките биха могли да бъдат от полза и за широката общественост, тъй като обясняват процеса и процедурите, изисквани по Директивата за местообитанията за проекти или планове, които могат да окажат въздействие върху Натура 2000 места. Изследването, на което се базира настоящото ръководство, показва, че има доста разногласия между различните заинтересовани страни по отношение на разликата между “алтернативи” и “смекчаване” и на какъв етап при оценката по чл. 6 трябва да се разглеждат. УН2000 дава основни разяснения за разграничаване на алтернативите и смекчаващите мерки. За алтернативните решения в УН2000 се обяснява, че “те могат да включват алтернативно местоположение (или трасе, когато става въпрос за разработка на линейна структура), различен мащаб или модел на разработката или алтернативни технологии). “Нулевата алтернатива” също трябва да бъде разгледана” (УН2000, точка 5.3.1).

Вносителите на даден проект или план трябва да разгледат алтернативните решения на най-ранен етап от разработката. На практика, разглеждането на алтернативните решения от вносителите на проекта/плана би могло да е първата фаза от процеса, макар че процедурно представлява третата фаза от настоящата методология. При все това, съобразно изискванията на Директивата за местообитанията, **компетентните органи трябва да определят дали има или няма алтернативни решения** и тази оценка трябва да се направи след като на етапа “Целева оценка” бъде установено, че може да се очакват неблагоприятни въздействия.

На този етап компетентните органи разглеждат набор от решения. Сред тях може да са вече разгледаните от вносителя на даден проект/план алтернативни решения, но също и други алтернативни решения, които биха могли да бъдат предложени от други заинтересовани страни. Във връзка с това трябва да се има предвид, че компетентните органи могат да решат, че има и други алтернативни решения, дори ако вносителят на даден проект/план е показал, че на етапа на проектирането са разгледани набор от алтернативни решения. В отчета за оценката на алтернативните решения е важно да се запишат всички разгледани алтернативни решения, както и съответните им въздействия върху конкурентното Натура 2000 място.

В УН2000 смекчаващите мерки са дефинирани като “мерки, насочени към минимизиране или дори прекратяване на отрицателното въздействие на план или проект по време на или след неговото осъществяване” (точка 4.5.2). Проучванията за настоящото ръководство подсказват, че смекчаващите мерки трябва да се разглеждат по съответния ред (“йерархията”) на избраните варианти, както следва:

Подход към смекчаващите мерки	Предимство
Предотвратяване на въздействията при източника	Най-голямо
Намаляване на въздействията при източника	
Понижаване на въздействията при обекта	
Понижаване на въздействията при приемника	Най-малко

Вносителите на проект или план често биват насърчавани да предвидят смекчаващи мерки в самото начало на разработката. При все това е важно да се отбележи, че предварителната оценка трябва да се прави без да се вземат под внимание каквито и да било смекчаващи мерки, предвидени в проект или план за предотвратяване или намаляване на неговото въздействие върху Натура 2000 място. Възгледите на вносителите по отношение на резултатните нива на смекчаване може да се различават от възгледите на компетентните органи и на други заинтересовани страни. Ето защо, за да е сигурно, че оценката е възможно най-обективна, компетентните органи трябва първоначално да разгледат проекта или плана без оглед на предвидените смекчаващи мерки. Резултатно смекчаване на неблагоприятните въздействия върху Натура 2000 места може да има само след като тези въздействия са напълно проучени, оценени и отчетени. Чак след това, въз основа на обсъждане, компетентният орган следва да определи какъв тип и доколко интензивни да бъдат смекчаващите мерки.

2.7. Наложителни причини от първостепенно обществено значение

След като се определи наличието или липсата на алтернативни решения, според изискванията на чл. 6 (4) следва да се види дали има или няма наложителни причини от първостепенно обществено значение (НППОЗ). В настоящото ръководство не се разглеждат методологии за оценяване на наложителните причини от първостепенно обществено значение, тъй като това е до голяма степен задължение на националните власти. УН2000 казва следното за определянето на НППОЗ (точка 5.3.2):

“В някои случаи, предвид структурата на постановлението, компетентните държавни власти одобряват въпросните планове или проекти при условието, че трябва да има баланс между засегнатите природозащитни цели и гореспоменатите наложителни причини, който е в полза на последните. Това трябва да се определи предвид следните съображения:

(а) общественият интерес трябва да е от първостепенна важност: следователно не всеки вид обществен интерес от социално или икономическо естество е достатъчно значим, особено когато се съпостави с важността на интересите, защитени от Директивата (да вземем за пример четвъртото изложение, отнасящо се за "Природното наследство на Общността") - (виж Приложение I, точка 10);

(б) в този контекст е уместно да се приеме, че общественият интерес може да бъде от първостепенна важност само когато е дългосрочен; краткосрочните икономически интереси или други интереси, които носят само краткосрочни ползи за обществото, са недостатъчно значими в сравнение с дългосрочните природозащитни интереси, защитени от Директивата.

Уместно е да се приеме, че "наложителните причини от първостепенно обществено значение, включително и такива от социално или икономическо естество" се отнасят за случаите, в които предвидените планове или проекти са с доказана необходимост:

- за действия или политики, целящи защита на фундаментални за човешкия живот ценности (здраве, безопасност, околна среда);
- в рамките на фундаменталната политика за държавата и обществото;
- за провеждани дейности от икономическо или социално естество, подчинени на специфични задължения в услуга на обществото.”

Когато става дума за приоритетни местообитания, проектите и плановете, за които се смята, че ще имат неблагоприятни последици, могат да бъдат допуснати “само когато това се налага поради

причини от първостепенно обществено значение, касаещи човешкото здраве и обществената сигурност или поради ползи от първостепенно значение за околната среда, както и ако Комисията е изразила съответно мнение за предвидените инициативи по плана или проекта”.

Единственото разграничение между оценката на проекти и планове, засягащи приоритетни местообитания и засягащите други Натура 2000 места се основава на оценяването на НППОЗ. В тази връзка при останалите етапи от предлаганата в настоящото ръководство за оценка не се правят други съществени разграничения между приоритетните местообитания и други Натура 2000 места.

Някои случаи от практиката показват, че при определени обстоятелства за НППОЗ могат да се считат следните причини, стига да са подкрепени с доказателства:

- проекти или планове от явна обществена или екологична необходимост;
- проекти или планове, специално насочени към подобряване на общественото здраве и/или сигурност;
- проекти или планове, специално насочени към опазване на човешкия живот и собственост.

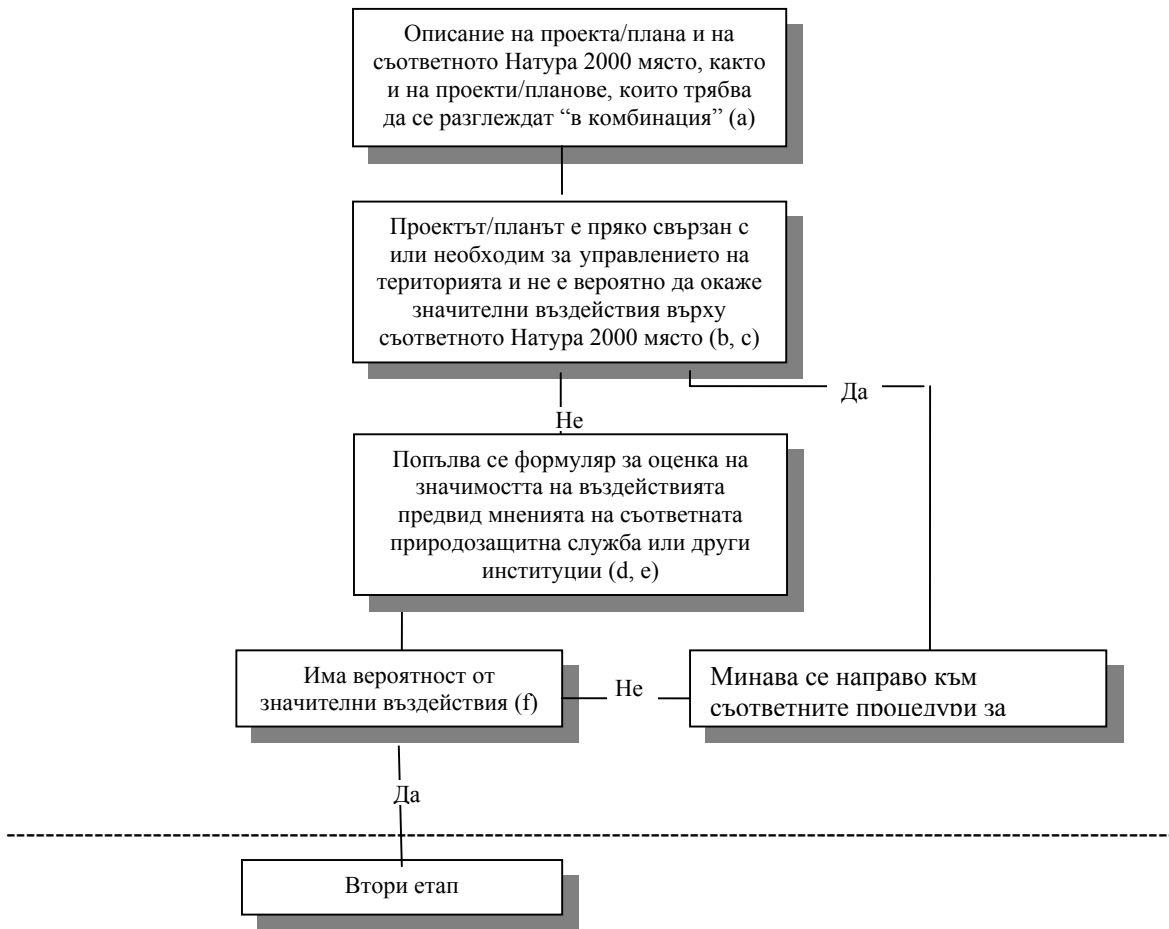
Трябва, разбира се, да се отбележи, че подобни съображения трябва да бъдат “приоритетни” в смисъл, че са от първостепенно значение за общия интерес да се съхрани консервационния статус на мястото. УН2000 също така пояснява, че проектите или плановете, които служат единствено на интересите на компании или на отделни лица не подлежат на оценяване на НППОЗ. Необходимо е още да се отбележи, че подобни интереси трябва да се разглеждат само когато е установено, че липсват алтернативни решения.

2.8. Пристъпване към оценката

В този раздел бе обяснен общия подход и принципите, на които се базира настоящото ръководство. При извършването на оценките е необходимо да се вземат предвид както тези принципи, така и справочните материали, в т.ч. поместените в края на този документ.

Настоящите насоки са разделени на четири етапа, отразяващи изискваните по Директивата на местообитанията оценки. Всеки раздел започва с блок-схема, която графично показва стъпките от оценката във всеки етап. В ръководството се приема, че съответните етапи ще бъдат изпълнени преди проекта или плана да бъде подаден за одобрение.

Първи етап: Предварителна оценка



Забележки:

- (a) За да се направи оценка на проект или план е необходимо първо да се изготви пълна характеристика на проекта/плана и съответната територия (вж. Раздел 3.1.4 по-долу).
- (b) Трябва да се оценят въздействията от други (осъществени или планирани) планове/проекти, които комбинация с разглеждания план/проект могат да окажат кумулативно въздействие (вж. Раздел 2.5 по-горе).
- (c) Ако даден план или проект е пряко свързан с или необходим за управлението на територията и не е вероятно да окаже значителни въздействия върху съответното Natura 2000 място, не се изисква целева оценка (вж. УН2000, точка 4.3.3).
- (d) Институциите в различните страни-членки са различни. За мнение може да бъде потърсена институцията, отговорна за прилагането на Директивата за местообитанията.
- (e) Оценка на значимостта (вж. Раздел 3.1.5 по-долу).
- (f) Тази оценка се прави с оглед на принципа на превантивността.

Резултати от Първи етап:

- **Формуляр за предварителна оценка (Фигура 1)**
- **Становище за установена липса на значителни въздействия (Фигура 2)**

3. МЕТОДОЛОГИЯ ПО АЛИНЕИ 3 И 4

3.1. Първи етап: Предварителна оценка

3.1.1. Въведение

В този етап се разглеждат вероятните въздействия на проект или план – индивидуални или в комбинация с други проекти или планове – върху Natura 2000 място и се решава дали може да бъде обективно заключено, че тези въздействия няма да бъдат значителни. Оценката тук се състои от четири стъпки:

1. Определя се дали проектът/планът е пряко свързан с или необходим за управлението на територията;
2. Описва се проекта/плана и се прави описание и характеристика на други проекти/планове, които в комбинация могат да окажат значителни въздействия върху Natura 2000 място;
3. Определят се потенциалните въздействия върху Natura 2000 място;
4. Оценява се значимостта на евентуалните въздействия върху Natura 2000 място.

За да извършат предварителната оценка, компетентните органи трябва да наберат информация от различни източници. Нерядко се оказва възможно съответното решение да се вземе въз основа на наскоро публикувани материали и консултация със съответните природозащитни служби. Подходът към вземането на решение на този етап на предварителна оценка е спрямо проекта/плана и разглежданата територия да се прилага принципа на превантивността. Възможно е за дребни проекти или планове компетентните органи да решат само въз основа на описанието на проекта, че няма да има значителни въздействия. Дори за големи проекти или планове обемът на информацията може да бъде достатъчен, за да се вземе решение дали те могат да окажат значителни въздействия. Подобни решения могат да се взимат въз основа на знанията на компетентните органи за разглежданото Natura 2000 място и целта за неговото обявяване, както и консервационния му статус. В случаите, когато наличието или липсата на вероятност от значителни въздействия не са толкова очевидни, ще е необходим доста по-обстоятелствен подход към предварителната оценка.

Прилагането на принципа на превантивността и необходимостта от прозрачност при вземането на решения налагат заключението за липса на вероятност от значителни въздействия върху околната среда да бъде документирано и отчетено. Поради това, когато бъде обективно установено, че няма вероятност от значителни екологични въздействия върху съответното Natura 2000 място, би било добра практика да се изготви становище за установената липса на значителни въздействия (вж. по-долу). Когато, без да се прави подробна предварителна оценка, има основания да се приеме (поради мащаба на проекта или особеностите на съответното Natura 2000 място), че съществува вероятност от значителни въздействия, е уместно да се мине директно към целевата оценка (Втори етап), вместо да се извършват предварителните оценки, посочени по-долу.

Ако предложението е за проект, подлежащ на Директивата за ОВОС или за планове, които са предмет на Директивата за СЕО, мотивът за “значимостта”, използван при проучването на проекти при ОВОС или на планове при СЕО може също да е основание за целевата оценка на проекти. По принцип се приема, че ако за проект или план се изисква екологично становище, то ще се изисква и целева оценка. Също така се приема, че ако даден проект би могъл да има значително въздействие върху Natura 2000 място, за него може да е необходима пълна ОВОС.

3.1.2. Първа стъпка : Управление на мястото

УН2000 изяснява, че когато се говори, че даден проект или план е “пряко свързан с или необходим за управлението на територията”, под “управление” трябва да се разбират управленските мерки с природозащитна цел, а “пряко” се отнася за мерки, насочени единствено към природосъобразното управление на територията, а не за преки или непреки последствия от други дейности. Трябва също да се отбележи, че ако дадена мярка, насочена към природозащитното управление на една територия, оказва въздействие върху друга територия, то тази мярка подлежи на оценка, тъй като макар и с цел

природосъобразно управление, тя не е специфично и пряко насочена към втората територия (УН2000, точка 4.3.3).

3.1.3. Втора стъпка: Описание на проекта или плана

При описанието на проекта или плана е необходимо да се посочат всички онези елементи от проекта/плана, които самостоятелно или в комбинация с други проекти или планове имат потенциал да окажат значителни въздействия върху дадено Натура 2000 място. Основните типови параметри на проект/план, които по принцип трябва да се посочат, са изредени в таблица 1. Тези параметри са само илюстративни, тъй като в документ, подобен на настоящия, не е възможно да се представи пълен списък. За някои проекти или планове може да се наложи тези параметри да се определят отделно за всяка от проектните фази, т.е. фазата на строителството, на експлоатацията и на закриването.

Таблица 1: Описание на проект или план – Контролен списък	
<i>Посочени ли са следните данни за проекта/плана?</i>	
Размер, мащаб, площ, усвояване на терени и т.н.	
Стопански отрасъл	
Физични промени, произтичащи от проекта/плана (от изкопно-насипни работи и т.н.)	
Необходими ресурси (водоснабдяване и т.н.)	
Емисии и отпадъци (заустване във водни басейни, изхвърляне във въздуха или депониране)	
Необходим транспорт	
Период на строителство, експлоатация и закриване	
Срок на изпълнение на плана	
Отстояние от Натура 2000 място или от основни негови компоненти	
Кумулативни въздействия с други проекти/планове	
Други данни	

Използването на географските информационни системи (ГИС) би било голямо улеснение за изясняването на връзката между елементите на план/проект и специфичните особености на Натура 2000 място.

За да бъде сигурно, че са идентифицирани всички въздействия върху територията, включително и онези, които са резултат от преки или косвени кумулативни въздействия (вж. раздел 2.5 по-горе), трябва да бъдат изпълнени и стъпките, посочени в таблица 2.

Таблица 2: Кумулативна оценка	
<i>Стъпки от оценката</i>	<i>Деятности</i>
Посочване на всички проекти/планове, които могат да действат в комбинация	Посочете всички възможни източници на въздействия от разглеждания проект/план, както и всички други налични източници и всякакви други въздействия, които биха могли да възникнат от други предложени проекти или планове.
Посочване на въздействията	Посочете типовете въздействия (напр. шум, намаляване на водните ресурси, емисии на химически вещества, т.н.), които биха могли да се отразят на структурата и функциите на уязвимото към промени място.
Определяне на границите на оценката	Определете границите за проучване на кумулативните въздействия, като имате предвид, че те ще са различни

	за различните типове въздействия (напр. въздействия върху водните ресурси, шум) и може да обхващат отдалечени места (извън разглежданата територия).
Посочване на пътищата на проникване на въздействията	Посочете потенциалните пътища на проникване на кумулативни въздействия (напр. по вода, въздух и др.; натрупване на въздействията във времето или пространството). Прочете особеностите на територията, за да определите уязвимите елементи от структурата и функцията ѝ, които са изложени на риск.
Прогноза	Прогноза за степента/величината на посочените вероятни кумулативни въздействия
Оценка	Обосновете дали има или няма вероятност потенциалните кумулативни въздействия да бъдат значителни.

3.1.4. Трета стъпка: Характеристика на територията

За да се определят въздействията върху Natura 2000 място е необходимо да се направи характеристика на територията като цяло или на местата, които е най-вероятно да пострадат от евентуалните въздействия. Необходимо е също така да се вземат предвид кумулативните въздействия от други проекти или планове, като при това трябва да се следват стъпките при кумулативната оценка, посочени в таблица 2 по-горе. Проектът/планът ще има ключови аспекти, които ще се отразят върху ключови компоненти на територията. В таблица 3 са описани някои от източниците на информация, които трябва да се разгледат, за да се определят въздействията на проекта/плана върху съответното Natura 2000 място. Както и останалите контролни списъци в настоящото ръководство, и този списък е единствено илюстративен.

Таблица 3: Източници на информация за определяне на въздействието

<i>Разгледани ли са следните източници на информация?</i>
Стандартният формуляр за съответното Natura 2000 място
Картни материали
Устройствени и други планове
Извършвани проучвания на територията
Налични хидрогеоложки данни
Налични данни за ключовите видове
Екологични становища за подобни проекти или планове
Доклади за състоянието на околната среда
Планове за управление на територията
Географски информационни системи (вж. раздел 3.2.3 по-долу)
Исторически данни за територията
Други данни

3.1.5. Четвърта стъпка: Оценка на значимостта

Следващата стъпка от етапа на предварителната оценка е да се направи оценка на значимостта на очакваните въздействия. Понятието “значимост” е доразяснено в Приложение 1 към раздел 4. При

оценката на значимостта може да не е достатъчно само да се проведе консултация със съответната природозащитна служба. В някои случаи, особено когато заинтересованите страни са на различно мнение, може да е необходимо да се проведат по-подробни изследвания, за да се установи дали очакваните въздействия от проект или план биха били значителни. Обикновено значимостта на въздействията се определя посредством ключови индикатори. В таблица 4 са посочени примери за индикатори на определени типове въздействие. В таблица 5 са дадени примери от практиката, в които индикаторите за значимостта са били прилагани към различни типове проекти/планове и територии. Някои индикатори, като например процентната стойност на загубата на дадено местообитание, могат да бъдат повече или по-малко значими в зависимост от статуса му – например по-значими ще бъдат за приоритетните типове местообитания.

Таблица 4: Примери за индикатори на значимостта на въздействието	
<i>Тип въздействие</i>	<i>Индикатор на значимостта</i>
Загуба на местообитание	Процентна стойност на загубата
Фрагментация	Времетраене или продължителност, ниво спрямо първоначалната степен
Обезпокояване на видовете	Период или продължителност, отстояние на източника на въздействие от територията
Численост на популацията	Време за възстановяване
Водни ресурси	Относителна промяна
Качество на водите	Относителна промяна в ключови индикаторни вещества и други химични елементи

Таблица 5: Примери от практиката: Оценка на значимостта
<p>Изграждане на автомобилни и ж.п. пътища в сухи горски местности: Първоначално значимостта на загубата или промяната на местообитанието в този случай бе оценена по отношение на процента засегнатата площ. При все това, в окончателният анализ като значими бяха отчетени както всякаква загуба на местообитание, така и всяка промяна на територията, която не би могла да бъде възстановена.</p>
<p>Проект за автомобилен път: В този случай значимостта на въздействието бе определено на база процентната стойност на загубата на местообитание в разглежданата територия. После тази процентна стойност бе разгледана спрямо общата площ на този тип местообитание в страната-членка. Заключението беше, че тъй като типът местообитание е силно влошен, дори 1% загуба на това местообитание ще бъде значима.</p>
<p>Строителство в естуарна зона: В този случай сложните взаимодействия между видовете и местообитанията бяха от първостепенна важност. Бе разработена схема, отнасяща пет вида птици (блатни птици, пернат дивеч) към три нива на чувствителност (“устойчивост спрямо дразнители” през годината). Чувствителността бе оценена като висока, средна или ниска. Периодът от май до август бе определен като период с най-ниска устойчивост спрямо дразнители.</p> <p>Бе решено, че строителните дейности, планирани за периода с “висока” устойчивост спрямо дразнители, могат да причинят значително въздействие (т.е. трябваше да се предвидят смекчавачи мерки, което включваше и пренасрочване на строителните дейности).</p>
<p>Хидросъоръжения в полубезводни области: Оценка на значимостта в този случай започна с установяването на набор от индикатори за критични аспекти от екологичните и социално-икономическите условия, като се взеха предвид статуса на природозащитната територия и регионалното разпространение на видовете според критериите за избор на местообитания. Въздействията бяха определени на база процентната стойност на намаляването на популациите на птиците, вероятното изчезване на видове и загубата на влажни зони, защитени от закона.</p>

Когато се налагат допълнителни проучвания е важно да се използват проверими методи на оценка. За да се определи значимостта на въздействията по систематичен и обективен начин, може да се използват и допълнителни контролни списъци и схеми (формуляри). Предложената от настоящото ръководство схема за предварителна оценка е илюстрирана с примерна разработка (Фигура 1).

При определянето на потенциалните въздействия е важно да се посочат конкретните елементи от плана/проекта, които биха могли да се отразят на Натура 2000 място или елементите, които биха довели до подобни въздействия в комбинация с други планове или проекти.

Съответните елементи от даден проект може да са: изисквания за строителство, изисквания за ресурси, физични параметри – ширина, дълбочина, продължителност и т.н. Що се отнася до планове, тези елементи могат да бъдат определени детайли от отделни проектни изисквания в рамките на плана или биха могли да се отнасят до отрасли, като напр. селско стопанство, рибовъдство и енергетика.

След приключване на предварителната оценка, решението би могло да е под формата на едно от следните две становища:

1. Може да бъде обективно заключено, че не се очакват значителни въздействия върху съответното Натура 2000 място; или
2. Наличната информация сочи, че има вероятност от значителни въздействия или че това не може да се определи с достатъчна сигурност и поради това трябва да бъде извършена целева оценка.

3.1.6. Резултати

Ако заключението от предварителната оценка е, че има вероятност от значителни въздействия или че не може с достатъчна сигурност да се твърди обратното, следва да се премине към следващия етап от настоящата методология. Ако обаче на този етап може да се заключи, че няма вероятност от значителни въздействия върху съответното Натура 2000 място, би било добра практика да се изготви становище за установената липса на значителни въздействия (вж. Фигура 2 в края на този раздел), което да се предостави на вниманието на съответните заинтересовани страни.

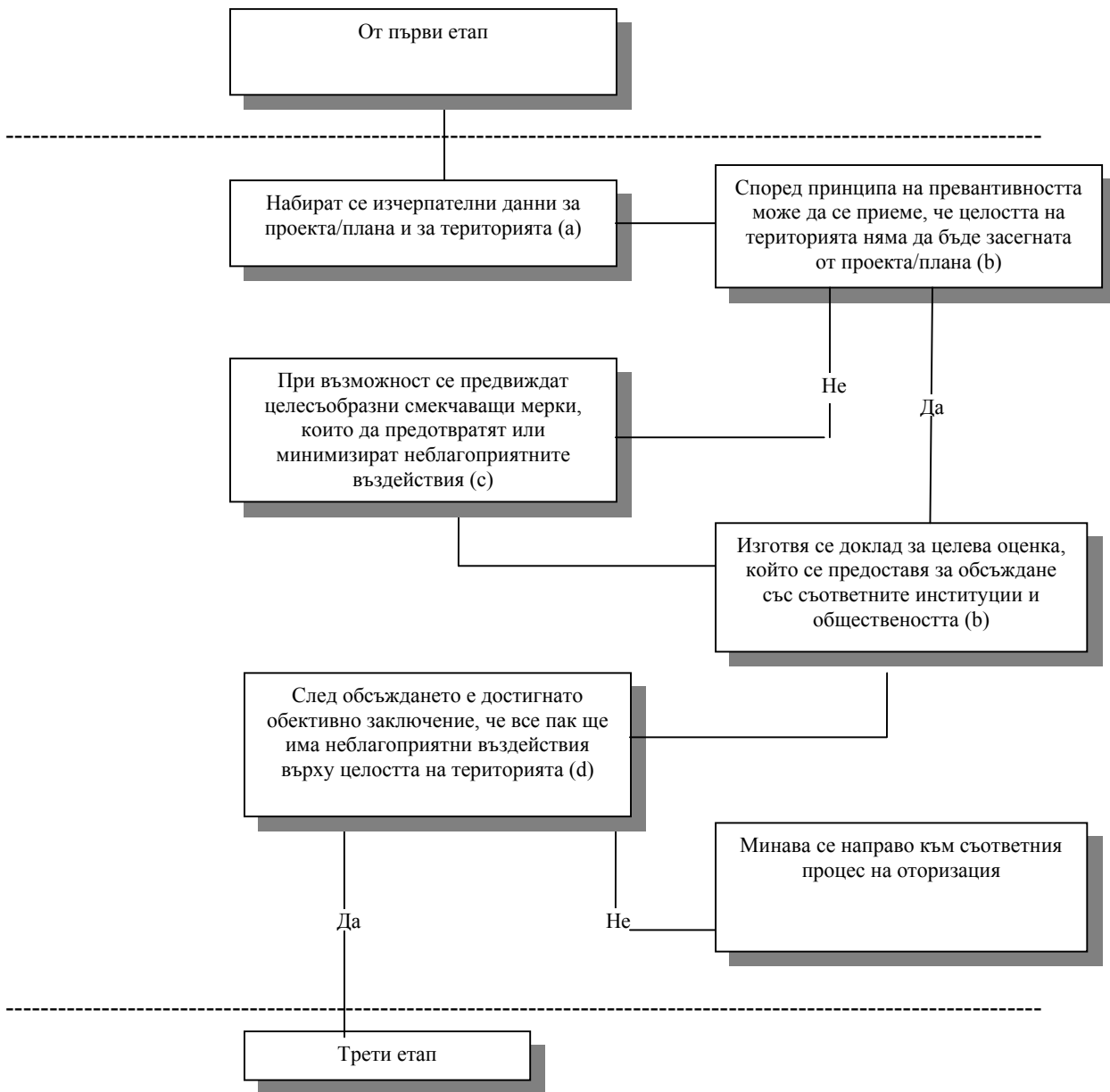
Фигура 1: Примерна разработка на формуляр за предварителна оценка на стратегия за развитие на туризма (план)	
Кратко описание на проекта или плана	Предложеният план е проекто-стратегия за развитие на туризъм в западната промишлена област, нуждаеща се от икономическо и екологично възстановяване.
Кратко описание на разглежданото Натура 2000 място	Територията обхваща естуарни блата. Обявена е за СЗЗ и за Рамсарско място поради значимата съвкупност от блатни птици и пернат дивеч – 1% от гнездящите в страната птици и 29% от популацията на зимуващите в страната ключови видове птици.
Критерии за оценка	
Опишете отделните елементи от проекта, които (самостоятелно или в комбинация с други планове или проекти) биха могли да окажат въздействие върху съответното Натура 2000 място.	<ol style="list-style-type: none">1. Планът предлага да се отстранят изоставените промишлени сгради, разположени на отсрещния бряг на територията, обявена за Натура 2000 място.2. В плана има предложения за крайбрежна пътека. Тя може да минава през или покрай територията.3. В плана се предлага съществуващите по горното течение на реката пристанищни съоръжения да се разрушат и на тяхно място да се изградят нови съоръжения за отдих, гребане и водни спортове.

<p>Опишете всички вероятни преки, косвени или вторични въздействия от проекта (самостоятелни или в комбинация с други планове или проекти) върху съответното Natura 2000 място по отношение на:</p> <ul style="list-style-type: none"> • обхват и мащаб; • усвояване на терени; • отстояние от Natura 2000 място или от основни негови компоненти; • необходими ресурси (водоснабдяване и т.н.); • замърсяване (на почвите, водите или въздуха); • необходими изкопни работи; • необходим транспорт; • период на строителство, експлоатация, закриване и т.н.; • други. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дейностите, необходими за отстраняването на изоставените промишлени сгради, ще се извършват на по-малко от 400 м. от границите на територията. Предвижда се разчистването на обекта да отнеме шест месеца (потенциално обезпокояване на видовете). 2. Крайбрежната пътека може да минава през или покрай територията. Пътеката ще бъде широка 4м. и може да се наложат изкопно-насипни работи, за да се положи чакъл или да се направи ограда на някои отсечки от пътеката (потенциална загуба на площ). 3. Новата база за водни спортове ще бъде на 1 км от територията нагоре по течението. В тази връзка ще е необходимо да се разрушат и отстранят съществуващи сгради и да се изградят нови съоръжения, в т.ч. ново пристанище за 20 яхти, пристан за 3 туристически лодки и други съоръжения към базата за водни спортове, което ще отнеме няколко месеца (потенциално обезпокояване на видовете).
<p>Опишете всички вероятни промени, настъпващи в територията в резултат от:</p> <ul style="list-style-type: none"> • редукция на площта на местообитанието; • смущение (нарушаване на спокойствието) на ключови видове; • фрагментация на местообитания или видове; • намаляване броя на видовете; • промени на ключовите индикатори за консервационната стойност (качество на водите и т.н.) • промяна на климата. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Разчистването на изоставения промишлен обект може да причини смущения за гнездящите птици – шумово натоварване, човешко присъствие. Опасността да се изхвърлят отпадъци в реката също може да промени условията за обитаващите територията птици. 2. Крайбрежната пътека ще осигурява достъп на голям брой хора, което може наруши спокойствието на видовете, освен ако трасето не се отдалечи от територията. Освен това, ако трасето минава през територията, ще се загуби известна част от местообитанието. 3. Предложените съоръжения за отдих, водни спортове и туризъм могат да причинят смущения предвид увеличеният трафик по реката.
<p>Опишете вероятните въздействия върху целостта на съответното Natura 2000 място с оглед на тяхното отражение върху:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ключовите взаимовръзки, които обуславят структурата на територията; • ключовите взаимовръзки, които обуславят функцията на територията; 	<p>Основната опасност е нарушаване на спокойствието на гнездящите птици, което може да доведе до намаляване размера на популациите;</p>
<p>Определете индикатори за значимостта на посочените въздействия с оглед на:</p> <ul style="list-style-type: none"> • загуба; • фрагментация; • нарушаване на видовия състав; • обезпокояване на видовете; • промяна на ключовите характеристики на територията (напр. качество на водите и др.) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Предвиждана степен на намаление на популациите на ключовите видове; 2. Степен на фрагментация и обезпокояване на видовете поради крайбрежната пътека; 3. Предвиждана степен на опасност от замърсяване на територията, ако при разрушаването на съществуващите сгради и разчистването на обекта се изхвърлят отпадъци.
<p>На база на гореописаното, посочете онези</p>	<p>Въз основа на консултация със съответната</p>

елементи или комбинация от елементи на проекта/плана, които обуславят значителното му въздействие или при които мащаба или обхвата на въздействията е неизвестен.	природозащитна служба бе заключено, че в резултат на обезпокояването на видове, причинено от горепосочените три елемента на плана, биха могли да възникнат значителни въздействия.
Забележка: Видът на формуляра е поместен в Приложение 2.	

Фигура 2: Становище за установена липса на значителни въздействия			
Название на проекта или плана			
Название и местоположение на разглежданото Натура 2000 място		Би било добре да се осигури карта или план на територията.	
Описание на проекта или плана		Опишете подробно обхвата, мащаба, физичните изисквания за строителство, експлоатация и, където се налага, за закриване на съответния обект.	
Проектът/планът пряко свързан ли е с или необходим за управлението на територията? (посочете детайли)			
Има ли други проекти или планове, които заедно с оценявания проект/план биха могли да се отразят върху територията? (посочете детайли)		Определете границите на оценката, посочете отговорните за другите проекти/планове органи, както и названието и местоположението на тези проекти/планове (тук също ще бъде добре да има карти, които да илюстрират взаимовръзките).	
<i>Оценка на значимостта на въздействията</i>			
Опишете как проектът/планът (самостоятелно или в комбинация с други проекти/планове) би могъл да се отрази на съответното Натура 2000 място.		Посочете преките и косвените въздействия и обяснете как е извършена оценката.	
Обяснете защо тези въздействия не се считат за значителни.		За целта може да използвате ключовите индикатори за значимостта на въздействията, вкл. степента на промяна на територията, продължителност на проекта/плана и др.	
Посочете организациите, към които сте се обърнали за мнение.		Посочете лице за връзка и телефон или електронна поща.	
Резултат от консултациите.		Посочете дали организациите смятат, че въздействията биха били значителни или не.	
<i>Информация, набрана с цел извършване на оценката</i>			
Кой е извършил оценката?	Източници на информация	Ниво на оценката	Къде могат да се разгледат пълните резултати от оценката?
Напр. компетентният орган, вносителят на плана/проекта, отговорна национална или регионална служба.	Напр. теренни проучвания, налични доклади, консултации със съответните организации и т.н.	Напр. теоретично проучване, цялостна екологична оценка и т.н. Посочете степента на достоверност на резултатите от оценката.	Посочете кога може да бъде разгледана оценката (час, дата) и адреси и телефони на лицата за връзка.
<i>Генерални заключения</i>			
Обяснете как е достигнато генералното заключение, че няма да има значителни въздействия върху разглежданото Натура 2000 място.			
Забележка: Видът на формуляра е поместен в Приложение 2.			

Втори етап: Целева оценка



Забележки:

- (a) Тук може да се използва набраната по Първи етап информация, въпреки че ще са необходими и по-подробни данни (вж. Раздели 3.2.2 и 3.2.3 по-долу).
- (b) Тази оценка трябва да се базира на принципа на превантивността (вж. Раздел 3.2.4).
- (c) Компетентният орган определя необходимите смекчаващи мерки (вж. Раздел 3.2.5).
- (d) Ползвайте контролния списък от таблица 10 по-долу.

Резултати от Втори етап:

- Целева оценка: Смекчаващи мерки (Фигура 3)
- Доклад за целева оценка (Фигура 4)

3.2. Втори етап: Целева оценка

3.2.1. Въведение

Целевата оценка се извършва от компетентният орган. При все това, както бе обяснено в увода към настоящото ръководство, в процеса на оценката се набира и разглежда информация от редица заинтересовани страни, в това число и вносителите на плана/проекта, националните, регионални и местни природозащитни служби и съответните НПО. Що се отнася до ОВОС, по принцип информацията за целевата оценка се подава от вносителя на проекта/плана за разглеждане от компетентния орган, който от своя страна може да използва тази информация като база при консултации с вътрешни и външни експерти и други заинтересовани страни. Може да се наложи компетентният орган да възложи своите отчети на трета страна, за да гарантира, че окончателната оценка е възможно най-обстойна и обективна. Информацията, необходима за този етап от оценката, е схематично представена в таблица 6.

На този етап въздействието на проекта/плана (самостоятелно или в комбинация с други проекти или планове) върху целостта на съответното Натура 2000 място се разглежда предвид целите за неговото опазване и с оглед на неговата структура и функция. В изготвеното от службите на Комисията ръководство за Натура 2000 се казва, че:

“Целостта на обекта зависи от екологичните му функции. Неблагоприятните въздействия трябва да се определят конкретно и единствено спрямо целите за опазване на обекта” (УН2000, точка 4.6(3)).

3.2.2. Първа стъпка: Необходима информация

За да е сигурно, че има достатъчно информация за извършване на целевата оценка е прероръчително да се изпълни контролният списък, поместен в таблица 6. Ако информацията не е известна или не е достъпна ще са необходими допълнителни проучвания.

Първата стъпка от този етап на оценката е да се посочат природозащитните цели за територията и аспектите от проекта/плана, които (самостоятелно или в комбинация с други проекти или планове) ще се отразят на тези цели. По-долу в таблица 9 са дадени практически примери за природозащитни цели. Тези цели по принцип могат да се видят от стандартните формуляри за Натура 2000 места или от плана за управление на територията, ако има такъв.

По принцип, когато липсват данни, наличната информация се налага да се допълва с теренни проучвания. В помощ на онези, които не са специалисти в полевата работа, която евентуално би могла да се наложи, в Приложение 1 към настоящото ръководство са дадени насоки за провеждане на основни екологични проучвания, както и за предвиждане на въздействията и оценка на тяхната значимост.

Таблица 6: Контролен списък на информацията, необходима за целевата оценка

Известни или достъпни ли са следните данни?
<i>Информация за проекта/плана</i>
Пълна характеристика на проекта/плана, който би могъл да се отрази върху територията
Общата площ, която ще обхване проекта
Обхват и други характеристики на проекта
Характеристика на осъществени, предложени или други одобрени проекти или планове, които биха могли да окажат интерактивни или кумулативни въздействия в комбинация с оценявания проект и които могат да се отразят върху територията
Планирани или предвиждани природозащитни инициативи, които биха могли да се отразят на статуса на територията в бъдеще
Връзката (напр. основни отстояния) между проекта/плана и съответното Натура 2000 място
Изискванията за информационно обезпечаване (напр. ОВОС/СЕО) на органите или службите, които издават разрешителните

Известни или достъпни ли са следните данни?
<i>Информация за територията</i>
Причините за обявяване на съответното Natura 2000 място
Целите за опазване на територията и факторите, допринасящи за конзервационната ѝ стойност
Конзервационният статус на територията (благоприятен или не)
Настоящото състояние на територията
Ключовите характеристики на всички местообитания от Приложение I и видове от Приложение II, срещащи се в територията
Физико-химичните характеристики на територията
Динамиката на местообитанията и видовете и екологичните им функции
Елементите от територията, които са чувствителни към промени
Ключовите структурни и функционални връзки, обуславящи и поддържащи целостта на територията
Сезонните въздействия върху ключовите местообитания от Приложение I и видове от Приложение II, срещащи се в територията
Други природозащитни аспекти, свързани с територията, вкл. възможни бъдещи природни промени

В таблица 7 са описани някои от източниците на необходимата за този етап информация.

Таблица 7: Основни източници на информация
Стандартни формуляри за Natura 2000 места и всякакви налични планове за управление на територията.
Екологични данни, набрани за етапа на предварителната оценка.
Съответните природозащитни институции или други организации.
Планове, актуализирани и стари карти, данни от геоложки и хидрогеоложки проучвания и всякакви налични материали от екологични проучвания, които могат да се поискат от собствениците на земи, стопаните на териториите или природозащитните служби.
Становища по ОВОС, доклади за целева оценка и друга документация по вече направени оценки на подобни планове или проекти.

3.2.3. Втора стъпка: Предвиждане на въздействията

Да се предвидят вероятните въздействия от проект или план върху Natura 2000 място може да се окаже трудно, тъй като елементите, обуславящи екологичната структура и функция на територията са динамични и нелесно измерими. Предвиждането на въздействията би трябвало да се извършва по структурирана и систематична схема и възможно най-обективно. Това налага да се определят типовете въздействия – най-общо представяни като преки или косвени; краткосрочни или дългосрочни; въздействия от строителство, експлоатация и закриване; а също и изолирани, интерактивни и кумулативни въздействия. В таблица 8 са представени наличните методи за предвиждане на въздействията.

Таблица 8: Методи за предвиждане на въздействията

<p>Чрез преки измервания, напр. на засегнатата или загубена площ от местообитание, могат да се определят съответните загуби от популациите на видовете, местообитанията и съобществата.</p>
<p>С блоксхеми, графи и функционални диаграми могат да се посочат произтичащите от преки въздействия верижни ефекти; косвените въздействия се определят като вторични, третични и т.н., според това как възникват. Функционалните диаграми са по-удачни за илюстриране на взаимовръзките и хода на процеса, отколкото графите.</p>
<p>С количествени прогнозни модели могат да се направят математически изчисления въз основа на данни и допускания за силата и посоката на въздействията. Посредством моделите могат да се екстраполират прогнози спрямо предишни и настоящи данни (анализ на тенденциите, варианти, аналози с други подобни места), както и да се правят интуитивни прогнози. Нормативните подходи към моделирането използват метода на дедукцията, т.е. тръгва се от желаните резултати и се прави оценка дали резултатите от предложения проект ще ги достигнат. С някои общоизползвани модели могат да се предвидят разсейването на замърсители във въздуха, почвената ерозия, затиняването на водните течения и намаляването на кислорода в замърсени реки.</p>
<p>С географските информационни системи (ГИС) могат да се правят модели на пространствените връзки, напр. слоеве по зададени параметри, или да се картират напр. чувствителни места и отнети от местообитанията площи. ГИС са комбинация от компютризирана картография, банка за съхранение на картен материал и система за управление на бази данни, съхраняващи характеристики като напр. земеползване или наклон на терена. ГИС дават възможност за скоростно представяне, комбиниране и анализиране на въведените променливи.</p>
<p>Данните от осъществени подобни проекти може да бъдат от полза, особено ако първоначално са направени количествени прогнози и впоследствие е провеждан мониторинг.</p>
<p>Може да се използват експертни мнения и преценки по предишни проекти и консултации.</p>

3.2.4. Трета стъпка: Природозащитни цели

След като въздействията от проекта/плана бъдат посочени и предвидени е необходимо да се направи оценка дали ще има неблагоприятни въздействия върху целостта на територията с оглед на целите за нейното опазване и предвид нейния статус. В таблица 9 са посочени примерни природозащитни цели.

Таблица 9: Примерни природозащитни цели

<p>За варовит поток: Растителността в потока трябва да е доминирана от определени видове; водните количества трябва да бъдат достатъчни, за да поддържат естествените речни процеси; летните водопритоци трябва да се поддържат; речният субстрат трябва да остане чист чакъл.</p>
<p>За естуарна територия: Поддържане на естуарните особености, вкл. съответната флора и фауна, в благоприятно състояние.</p>
<p>За крайбрежна територия: Да се поддържа статуса на “европейските особености” на тази крайбрежна територия в благоприятно състояние, позволяващо естествени промени. Под “европейски особености” тук се има предвид чакълеста крайбрежна растителност и лагуни (в границите на проекто-СКЗ, която е и същевременно СЗЗ).</p>
<p>За морска територия: Да се гарантира, че няма да има нетна площна загуба или промяна в структурата, биоразнообразието или модела на разпространение на високочувствителните съобщества в територията.</p>
<p>За лагунна територия: Съобразно естествените промени да се поддържа лагуната в благоприятно състояние с оглед на ключовите видови съобщества в територията.</p>

При извършване на необходимите оценки е важно да се прилага принципа на превантивността. Целта е чрез оценката да се покаже обективно, с подкрепящи доказателства, че няма да има неблагоприятни въздействия върху целостта на съответното Натура 2000 място. В противен случай трябва да се приеме, че ще има неблагоприятни въздействия.

Въз основа на набраната информация и направените прогнози за промените, които биха могли да настъпят в резултат от предвидените по даден проект или план фази на строителство, експлоатация или закриване, би трябвало вече да е възможно да се попълни контролният списък за целостта на територията, представен в таблица 10.

Таблица 10: Контролен списък за целостта на територията	
Природозащитни цели	
<i>Проектът/планът би ли могъл:</i>	Да / Не
да забави постигането на целите за опазване на територията?	
да възпрепятства постигането на целите за опазване на територията?	
да попречи на факторите, които помагат да се поддържа благоприятното състояние на територията?	
да наруши баланса, разпространението и числеността на ключовите видове, които са индикатори за благоприятното състояние на територията?	
Други индикатори	
<i>Проектът/планът би ли могъл:</i>	Да / Не
да предизвика промени в жизненоважните фактори (напр. равновесието в хранителната верига), определящи функциите на местообитанията или екосистемите?	
да промени динамиката на взаимовръзките (напр. между почви-води или растения-животни), които определят структурата и/или функцията на територията?	
да наруши предвижданията или прогнозираните естествени промени в територията (напр. водния режим или химическия състав)?	
да намали площта на ключовите местообитания?	
да редуцира популациите на ключови видове?	
да промени равновесието/съотношението между ключовите видове?	
да намали разнообразието в територията?	
да причини обезпокояване на видовете, което би могло да се отрази на числеността на популациите или на съотношението между ключовите видове?	
да доведе до фрагментация?	
да причини загуба или редукция на ключови фактори (напр. дървесна покривка, приливен режим, годишни разливи и т.н.)	

Въз основа на контролния списък от таблица 10 би трябвало да е възможно да се определи дали разглеждания проект или план, било самостоятелно или в комбинация с други проекти или планове, ще има или няма да има неблагоприятно въздействие върху целостта на територията. В таблица 11 са дадени примери за въздействия върху целостта на определени територии. Ако на този етап липсват информация или доказателства, неблагоприятните въздействия трябва да се приемат за даденост. Съответното решение трябва да се документира и отчете. На фигура 4 е представен образец за доклад на оценката. В случаите, когато не може да се докаже, че няма да има неблагоприятни въздействия

върху територията, трябва да се предвидят смекчаващи мерки с цел, където е възможно, да бъдат предотвратени евентуалните неблагоприятни въздействия.

Таблица 11: Примери от практиката: Неблагоприятни въздействия върху целостта на територията

Водовземане от варовит поток: Службата по опазване на околната среда в този случай реши, че потенциалните неблагоприятни въздействия върху целостта на територията не могат да се контролират поради трудността да се установи дали настоящото (по времето на оценката) неблагоприятно състояние на растителните съобщества се дължи на естествени отклонения или на водовземането. В този случай ключов за оценката стана принципът на превантивността.

Промислено строителство: В този случай неблагоприятните въздействия бяха посочени с оглед на обявените като СЗЗ и предмет на Рамсарската конвенция, както и националната класификация места. Целостта на територията се разгледа във връзка с неминуемата загуба на площ и въздействията върху птици, безгръбначни и основните екологични фактори. Този пример показва колко е важно да се разбира структурата и функцията на територията, както и ключовата динамика на взаимовръзката между видове и местообитания.

Строеж на пристанищни съоръжения: Бе решено, че планираният в естуарна територия строеж сам по себе си няма да се отрази значително неблагоприятно на природозащитните цели на територията, но че ще има други пагубни въздействия. Тъй като природозащитната служба се опасяваше от последващото изтощаване на наличните типове местообитания, тя обоснова своите възражения срещу строежа с принципа на превантивността.

Строеж на пристанища: Заключение на националната природозащитна служба бе, че няма достатъчно информация за локалния приливно-отливен режим и седиментните образувания, за да се определи дали някаква промяна на режима би довела до неблагоприятни въздействия върху целостта на територията. Рискът от неблагоприятни въздействия върху целостта на територията бе достатъчен да се изискат смекчаващи мерки и мониторинг – отново пример за това колко е важно да се прилага принципът на превантивността.

3.2.5. Четвърта стъпка: Смекчаващи мерки

Смекчаващите мерки трябва да се оценяват с оглед на неблагоприятните въздействия, които би могъл да окаже даден проект или план (самостоятелно или в комбинация с други проекти или планове). Компетентният орган трябва да определи какво ниво на смекчаващи мерки е необходимо, като вземе предвид предложенията на съответните природозащитни служби и НПО, както и на вносителя на плана/проекта (практически примери за смекчаващи мерки са дадени в таблица 12). Както се обяснява в раздел 2.6 на настоящото ръководство, смекчаващите мерки трябва винаги да са насочени към максимална превенция (напр. да се предотвратят въздействията при източника).

За да се оценят смекчаващите мерки е необходимо да се изпълни следното:

- да се направи списък на всички мерки, които ще се прилагат (напр. шумозащитни стени, залесяване);
- да се обясни как чрез мерките ще се предотвратят неблагоприятните въздействия върху територията;
- да се обясни как мерките ще намалят неблагоприятните въздействия върху територията.

След това за всяка от описаните смекчаващи мерки трябва:

- да се посочи как ще бъдат осигурени и осъществени и от кого;
- да се посочи степента на сигурност в предвиждания им успех;
- да се изготви съответстващ на проекта/плана план-график за тяхното изпълнение;
- да се посочи как ще се съблюдават мерките и, в случай че се окажат неуспешни, как ще бъде коригирано това.

Начин за представяне на тази информация е показаният на фигура 3 образец на формуляр за оценка на смекчаващи мерки.

Таблица 12: Примери от практиката: Смекчаващи мерки
Изграждане на автомобилни и ж.п. пътища в сухи местообитания: В този случай смекчаващите мерки включваха надлежно планиране на строителните работи, с цел предотвратяване или ограничаване на дейностите, нарушаващи спокойствието на животинските видове или на разрушаването на гнезда и обиталища. Предвиди се и изграждане на екрани, които да предпазват птиците от прегазване, нараняване и удар от електрически ток. Също така се препоръча по-строго регламентиране на поземленото устройство, за да се намалят индуцирани въздействия в околните райони.
Проект за ж.п. линия в планински район: В този случай бе изискано предприемачът да представи план за управление на туристическия поток, в т.ч. и одобрен план за мониторинг, който да гарантира предотвратяването на неблагоприятни въздействия.
Строеж на речни пристанищни съоръжения: С оглед на планираното изгребване на канал и изграждане на вълноломи в един крайбрежен обект бяха предложени мониторингови проучвания за оценка на успеха на смекчаващите мерки с цел осигуряване на повторното заселване на безгръбначни в територията.
Промислено строителство: Смекчаващите мерки за комплекс от големи обекти включваха пренасрочване на строителните дейности, въвеждане на норми за строителните работи и изграждане на екран около промплощадката на комплекса с цел предотвратяване или снижаване на антропогенното въздействие и обезпокояването на птици, обитаващи съответното Натура 2000 място.

Фигура 3: Целева оценка: Смекчаващи мерки			
Посочете предвижданите мерки.	Обяснете как чрез мерките ще се предотвратят неблагоприятните въздействия върху целостта на територията.	Обяснете как чрез мерките ще се намалят неблагоприятните въздействия върху целостта на територията.	Посочете как и от кого ще бъдат осъществени мерките.
(i)	Опишете подробно смекчаващите мерки, посочвайки факторите, които ще неутрализират неблагоприятните въздействия.		Тук може да се посочат и обвързващи споразумения, които би трябвало да се сключат преди одобрението на проекта/плана.
(ii)			
(iii)			
Посочете смекчаващите мерки (като по-горе).	Посочете степента на сигурност в предвиждания им успех.	Изгответе съответстващ на проекта/плана план-график за тяхното изпълнение.	Опишете предложеният план за мониторинг и как ще реагира, ако смекчаващите мерки се окажат безуспешни.
(i)	Тук може да се позовете на други подобни проекти/планове или подкрепа от съответната природозащитна организация.	В проекта/плана може и да са предвидени смекчаващи мерки. В някои случаи се налага да се приложат допълнителни смекчаващи мерки още преди одобрението на проекта/плана или възможно най-скоро след това.	Обезпечаването на плана за мониторинг и справянето с евентуален неуспех на смекчаващите мерки може да стане чрез правно обвързващи споразумения, които би трябвало да се сключат преди одобрението на проекта/плана.
(ii)			
(iii)			
Забележка: Видът на формуляра е поместен в Приложение 2.			

3.2.6. Резултати

Най-добрата практика след завършване на целевата оценка би била съответният орган да изготви доклад за целева оценка, който:

- описва проекта/плана достатъчно подробно, така че представителите на широката общественост да разберат неговия обхват, мащаб и цели;
- описва основните характеристики на съответното Натура 2000 място;
- посочва неблагоприятните въздействия от проекта/плана върху съответното Натура 2000 място;
- обяснява как тези въздействия ще бъдат предотвратени посредством смекчаващи мерки;
- предписва план-график и посочва механизмите, посредством които ще се осигурят, осъществят и контролират смекчаващите мерки.

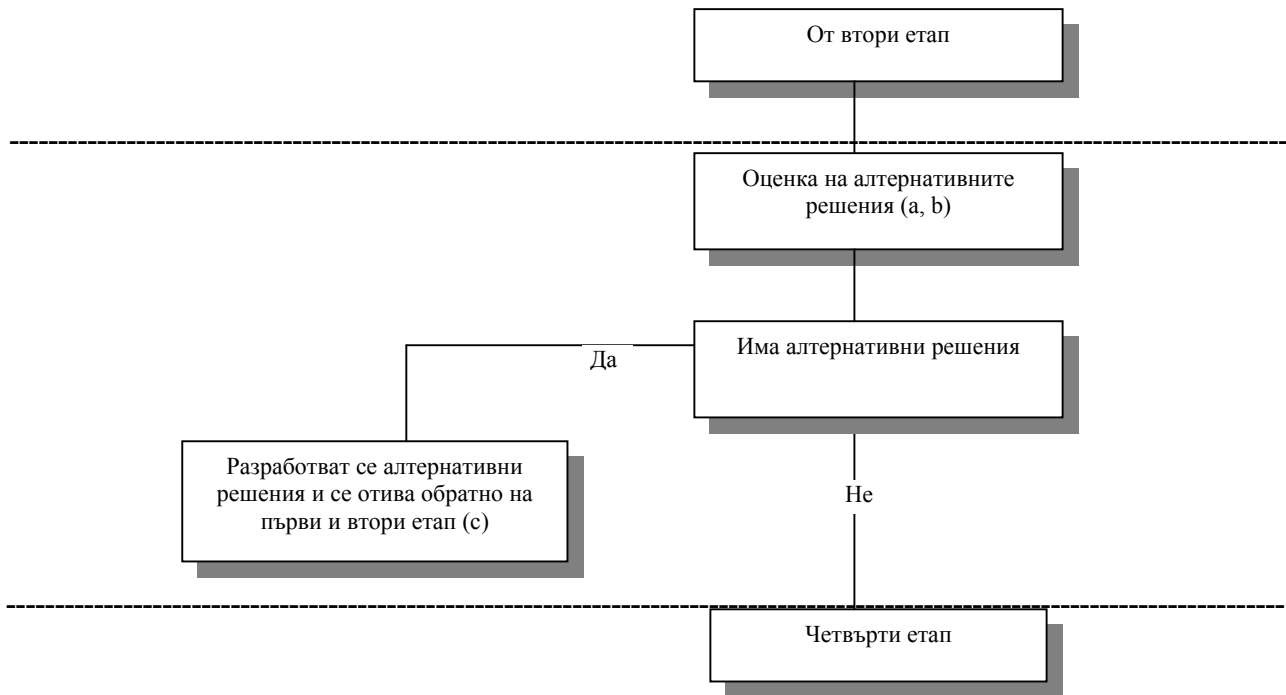
Докладът за целева оценка би трябвало да се предостави за обсъждане пред съответните природозащитни служби и обществеността. Образец за доклада е представен на фигура 4.

След периода на обсъждане и независимо от предвидените смекчаващи мерки, ако компетентният орган реши, че проектът/планът има остатъчни неблагоприятни въздействия, то той може да бъде спрял докато не бъде извършена оценка на трети етап и не бъде достигнато обективно заключение, че липсват алтернативни решения.

Фигура 4: Примерна разработка на доклад за целева оценка на проект за вятърна турбина	
<i>Оценка на въздействието на проекта/плана върху целостта на територията</i>	
Опишете елементите на проекта/плана, които (самостоятелно или в комбинация с други проекти/планове) биха могли да окажат значително въздействие върху територията (от първоначалната оценка).	Проектът предвижда изграждане на пет вятърни турбини и спомагателни съоръжения на хълм в близост до Natura 2000 място. Вятърните турбини ще са разположени на пътя на прелетния коридор на едно от главните места за зимуване на птици с международно значение. Сред предвижданите значителни въздействия е вероятността от нараняване и обезпокояване на птиците.
Посочете целите за опазване на територията.	Поддържане на благоприятния консервационен статус на територията, в която е съсредоточена най-голямата концентрация на определени видове птици в страната (9% от популациите в страната).
Опишете как проектът/планът ще се отрази на ключовите видове и ключовите местообитания. Посочете ако има несигурност или липсва информация.	Имаше значителни разногласия относно научните обосновки за вероятното нараняване на птици вследствие от сблъсък във вятърните турбини. Оценка бе базирана на изчисление на риска. Въпреки това, тъй като нямаше достатъчно неоспорими доказателства, бе приложен принципа на превантивността и бе прието, че има вероятност от неблагоприятни въздействия.
Опишете как целостта на територията (с оглед на структурата и функцията и природозащитните цели) би могла да бъде засегната от проекта/плана (напр. загуба на местообитания, обезпокояване на видове, нарушаване на видовия състав, химически, хидроложки и геоложки промени и т.н.). Посочете ако има несигурност или липсва информация.	Евентуалното нараняване, особено на млади и подрастващи птици, би могло да доведе до намаляване числеността на популациите. Шумът от турбините също би се отразил негативно – особено по време на гнезденето. Това също би могло да доведе до намаляване числеността на популациите на гнездящите птици.
Опишете какви смекчаващи мерки ще се приложат, за да бъдат предотвратени, ограничени или неутрализирани неблагоприятните въздействия върху целостта на обекта. Посочете ако има несигурност или липсва информация.	Разгледаните смекчаващи мерки включваха: <ul style="list-style-type: none"> • намаляване височината на турбините; • препроектиране на местоположението на турбините; • увеличаване на разстоянието между турбините. Резултатите от тези мерки бяха сметени за несигурни при цялостната оценка на въздействието върху територията.
<i>Резултати от обсъждането</i>	
Име на службата(ите) или организацията(ите), с които е проведено обсъждане	Обобщение на мнението
Национална природозащитна служба	Не може да се приеме, че проектът няма да окаже

	неблагоприятни въздействия.
Национална природозащитна НПО	Проектът би могъл в дългосрочен аспект да накърни целите за опазване на територията и не трябва да бъде допуснат за реализация.
Местна природозащитна НПО	Територията е от национално и международно природозащитно значение, а проектът би могъл да понижи конзервационната ѝ стойност и не трябва да бъде допуснат за реализация.
Национална асоциация на производителите на вятърна електроенергия	Няма доказателства, че вятърните турбини изобщо се отразяват на птиците, както и няма доказателства, че съществува някаква опасност птиците да пострадат от сблъсък с тях.
Забележка: Видът на формуляра е поместен в Приложение 2.	

Трети етап: Оценка на алтернативни решения



Забележки:

(a) Относно видовете алтернативни решения вижте Раздел 3.3.2.

(b) Относно оценката на алтернативните решения вижте Раздел 3.3.3 и Таблица 14.

(c) Когато алтернативните решения са нови проекти или планове се отива обратно на Първи етап (за предварителна оценка), а ако алтернативните решения са преработки на разглеждания проект/план – на Втори етап.

Резултати от Трети етап:

- **Формуляр за оценка на алтернативните решения (Фигура 5)**
- **Становище за оценка на алтернативните решения (Фигура 6)**
- **Протокол за извършена оценка (алтернативни решения) (Фигура 7)**

3.3. Трети етап: Оценка на алтернативните решения

3.3.1. Въведение

На този етап се разглеждат алтернативни начини за осъществяване на проекта/плана така че, ако има възможност, да бъдат предотвратени евентуалните неблагоприятни въздействия върху целостта на съответното Натура 2000 място. Процесът е илюстриран с блоксхемата на оценката на алтернативните решения. Преди да бъде одобрен даден проект/план, който самостоятелно или в комбинация с други проекти или планове би могъл да окаже неблагоприятни въздействия върху Натура 2000 място, трябва да бъде обективно достигнато заключението, че липсват алтернативни решения. В УН2000 се казва, че “компетентните държавни органи трябва да направят необходимите сравнения на посочените алтернативни решения” (точка 5.3.1). В тази връзка в УН 2000 се посочва и че “на този етап другите критерии за оценка, като например икономическите, не могат да доминират над екологичните”. Ето защо, когато се разглеждат алтернативни решения, е необходимо да се изхожда от **целите за опазване и статуса на съответното Натура 2000 място като приоритетни пред всякакви доводи за икономичност, времеемкост или други аспекти от дадено алтернативно решение**. Поради тази причина, компетентният орган не трябва да ограничава с разглеждане само на алтернативните решения, предложени от вносителите на проекта/плана. Страната-членка носи отговорност да се вземат предвид алтернативни решения дори от различни райони/държави.

Таблица 13: Примери от практиката: Оценка на алтернативни решения

Водозащитни съоръжения в крайбрежна територия: Във връзка с плана за защита от наводнения, предвиждащ изграждането на глинени насипи и други земни работи, бяха разгледани три групи алтернативни решения:

1. Да се разчита и занапред на наличните съоръжения (неустойчиво, тъй като защитният вал намалява и това носи заплахи за разглежданото Натура 2000 място);
2. Да не се предприема нищо / пълно отстъпление (неприемливо, тъй като това би довело до загуба на видове, обитаващи защитената територия);
3. Да се удържа фронта чрез донасипване на чакъл върху вала (скъпо и неустойчиво в дългосрочен аспект).

В случая алтернативните решения бяха оценени с оглед на приноса им за съответното Натура 2000 място и тъй като всички те бяха счестени за неустойчиви, се прие предложение за изграждане на твърди защитни съоръжения.

Хидросъоръжения в полубезводни области: На изготвените планове за напоителни и хидросъоръжения бе направена SEO, за да се прецени дали няма алтернативни решения. След оценка на ползите от алтернативните решения за съответното Натура 2000 място бе заключено, че икономическото развитие на района не разчита на напояването и въпросът трябва да се разгледа по-внимателно. В тази връзка не можеше да се приеме, че липсват алтернативни решения.

Проект за отвеждане на отпадни води: В един случай бяха оценени 10 алтернативни места за пречиствателна станция на отпадни води с оглед на съответното им въздействие върху Натура 2000 място.

Проект за автомобилен път: Бяха оценявани алтернативни решения на трасета, проекции, ширини на пътните платна и варианти с една и с две пътни ленти. Фактът, че съществуват алтернативни трасета, които няма да се отразят неблагоприятно на разглежданото Натура 2000 място, означаваше, че не би могло да се приеме, че липсват алтернативни решения.

3.3.2. Първа стъпка: Идентифициране на алтернативни решения

Макар че наличието или липсата на алтернативни решения се определя от компетентният орган, заключението му неизбежно се базира до определена степен на информацията, предоставена от вносителя на проекта/плана. За да прецени дали съществуват алтернативи, компетентният орган

трябва най-напред да установи целите на проекта или плана. От тази начална позиция е възможно да се установят редица алтернативни начини за постигане на целите на проекта/плана и след това тези алтернативи да се оценят с оглед на вероятното им въздействие върху целите за опазване на съответното Natura 2000 място. Решаващо при оценката на алтернативните решения е да се разгледа и “нулевата алтернатива”.

Възможните алтернативни решения могат да предлагат варианти на:

- местоположението или трасетата;
- мащаба или размера;
- средствата за постигане на целите (напр. управление на търсенето);
- методите на строителство (напр. “тихо фундиране”);
- методите на експлоатация;
- методите за закриване на обекта след приключване на оперативния му живот;
- предложения за график и периодичност на работите (напр. сезонна работа).

Всяка от алтернативите трябва да бъде описана, като бъде посочено и как е оценена. След установяване на всички възможни алтернативи, те трябва да се оценят с оглед на съответното им въздействие върху Natura 2000 места.

3.3.3. Втора стъпка: Оценка на алтернативните решения

Задачите, които трябва да се изпълнят при оценката на алтернативите, са описани в Таблица 14. Полезно средство за установяване и оценка на алтернативи е предложеният по-долу формуляр за оценка на алтернативните решения (примерна разработка на този формуляр е поместена под Фигура 5). Попълненият формуляр може да се използва и за представяне на резултатите от оценката на съответните заинтересовани страни. На Фигура 6 е даден пример за становище по оценката на алтернативните решения, което може да послужи за документирание и оценяване на разгледаните алтернативни решения.

Таблица 14: Как да оцените алтернативните решения
Консултирайте се със съответните организации или служби.
Използвайте информацията, събрана за предходните етапи от оценката по чл. 6 – предварителна и целева оценка.
Идентифицирайте и характеризирайте ключовите цели на проекта/плана.
Идентифицирайте всички алтернативни средства за постигане на целите на проекта/плана.
Набавете възможният максимум данни, посочете пропуските в информацията и осигурете източници на информация.
Оценете всяка алтернатива спрямо критериите, използвани при целевата оценка за оценяване на въздействието на предложения проект или план върху целите за опазване на територията.
Приложете принципа за превантивността при оценката на всички алтернативи.

3.3.4. Резултати

След като бъде завършена оценката на алтернативните решения трябва да се изготви кратък документ, в който да се посочат организациите и другите служби, с които са провеждани консултации, техните мнения, защо са приети съответните оценки на алтернативите (т.е. неблагоприятни, положителни или неутрални) и кой е извършил оценката. На фигура 7 е представен образец на протокол за оценка на алтернативните решения. Целта на тази оценка е да се установи дали може или не може обективно да бъде заключено, че няма алтернативни решения. Ако са открити

алтернативни решения, които ще предотвратят или намалят евентуалните неблагоприятни въздействия върху територията, тяхното потенциално въздействие трябва да се оцени като се започне наново от първи или съответно втори етап на оценката. При все това, ако може да бъде основателно и обективно заключено, че липсват алтернативи, ще трябва да се премине към четвърти етап от настоящата методология за оценка.

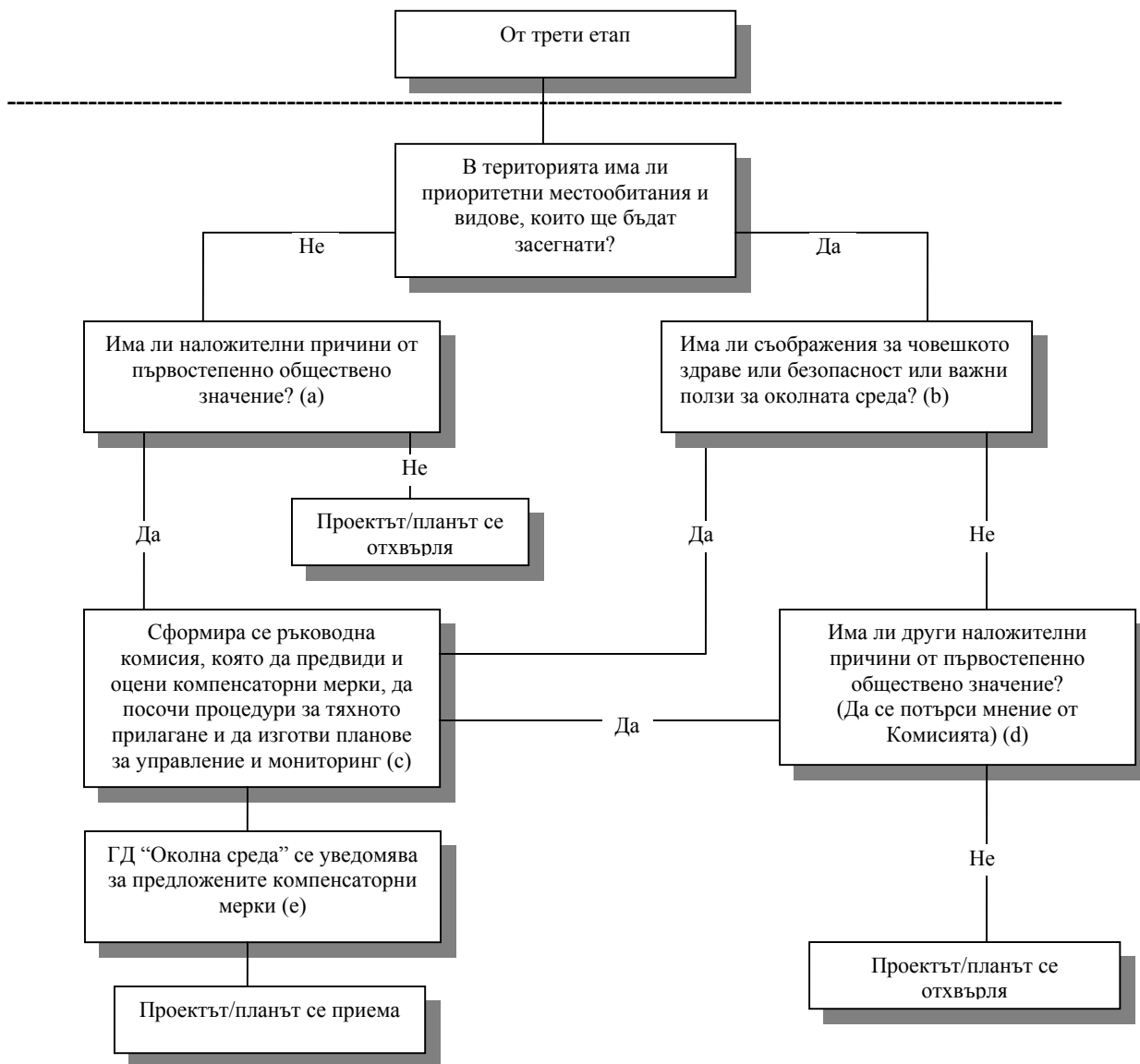
Фигура 5: Примерна разработка на формуляр за оценка на алтернативните решения за проект за автомобилен път		
<i>Оценка на алтернативните решения</i>		
<i>Описание и цели на проекта/плана</i>	<i>Нулева алтернатива</i>	
Да се свърже периферен регионален център към националната пътна мрежа по структурния фонд на ЕС за развитие на транспортната инфраструктура. Проектът предвижда изграждане на 5-км отсечка на двулентов път по протежението на съществуващ пътен коридор.	Съществуващият еднолентов път не е удобен за използващите го тежкотоварни автомобили поради ширината, трасето и състоянието си. Ако не се осъществи проекта за нов път, състоянието на съществуващият път вероятно ще се влоши съвсем и движението ще се претоварва все повече, което ще доведе до задръствания и вероятно увеличаване на пътните произшествия.	
<i>Предвиждани неблагоприятни въздействия от проекта/плана върху съответното Натура 2000 място след целевата оценка</i>		
Разглежданото Натура 2000 място е остатъчна алувиална гора (<i>Alnion glutinoso-incanae</i>) – приоритетно местообитание, включено в Приложение I към Директивата за местообитанията. Проектът за автомобилен път предвижда корекция на минаващата през гората река, което е свързано и със загуба на значителен брой дървета и местообитание. Корекцията на речното легло би се отразила неблагоприятно на характерните за местообитанието воден баланс и воден режим. Загубата на дървета и местообитание би увеличило уязвимостта на гората към по-нататъшно влошаване.		
<i>Сравнение с избран проект/план</i>		
Възможни алтернативни решения	Посочете как са оценени алтернативните решения	Опишете съответните въздействия върху природозащитните цели на Натура 2000 (с оглед на това дали са повече или по-малко неблагоприятни).
<i>Алтернативни местоположения/трасета</i>		
Първи вариант Южно трасе, което заобикаля реката, но минава през сърцето на гората	Оценка от вносителя, базирана на евентуалното забавяне на проекта и допълнителните разходи – без детайлна оценка на въздействието върху гората.	При все че се избягва необходимостта от корекция на речното легло, все пак се очакват неблагоприятни въздействия, свързани с фрагментация и загуба на местообитание.
Втори вариант Южно трасе, което заобикаля гората	Оценка от вносителя, базирана на евентуалното забавяне на проекта и допълнителните разходи.	Няма преки неблагоприятни въздействия, но проектът ще се отрази на планове за бъдещо разрастване на гората към съседните земеделски земи на юг.

<p>Трети вариант Северно трасе, отвеждащо пътя доста настрани от гората</p>	<p>Оценка от вносителя, базирана на евентуалното забавяне на проекта и допълнителните разходи, въздействието върху фрагментацията на земеделското стопанство и въздействието върху археологически обекти.</p>	<p>Оценката на НПО показва, че не се очакват преки или косвени неблагоприятни въздействия върху съответното Натура 2000 място.</p>
<p><i>Алтернативен размер и мащаб</i></p>		
<p>Първи вариант Намалена широчина на участъка от пътното платно, минаващ през гората</p>	<p>Оценка, базирана на редуцирано усвояване на природни площи. Оценката е към екологичния доклад, изготвен към плановете за проекта.</p>	<p>Оценката на НПО показва, че все пак ще има неблагоприятни въздействия поради загубата на дървета и местообитание и евентуална опасност от ветровал.</p>
<p>Втори вариант Изместване на трасето леко на север, за да мине извън гората</p>	<p>Извършената от вносителя оценка на въздействията е с оглед загубата на обиталища в резултат от трасирането. Оценката е към екологичния доклад, изготвен към плановете за проекта.</p>	<p>Оценката на НПО предвижда, че преките неблагоприятни въздействия върху територията ще бъдат снижени. Въпреки това, опасността от ветровал остава, както и от очакваните неблагоприятни въздействия от строителните дейности, свързани с обезпокояване на животните и изкопни работи, които биха могли временно да нарушат водния режим.</p>
<p><i>Алтернативни средства за постигане на целите (напр. управление на търсенето)</i></p>		
<p>Първи вариант Насочване на транспорта на стоки към съществуващата ж.п. мрежа</p>	<p>Оценка спрямо целите на проекта.</p>	<p>Няма преки или косвени неблагоприятни въздействия върху съответното Натура 2000 място.</p>
<p><i>Заклучения от оценката на алтернативи</i></p>		
<p>Компетентният орган, който в случая се явява и вносител на проекта, разгледа редица алтернативи. Оценените алтернативи имат различно въздействие върху съответното Натура 2000 място. Някои от алтернативите, които първоначално бяха отхвърлени от вносителите поради високата си цена и времеемкост, ще окажат по-малко или никакво въздействие върху разглежданото Натура 2000 място. Въз основа на това не може да се приеме обективно заключение, че липсват алтернативни решения.</p>		
<p>Забележка 1: Видът на формуляра е поместен в Приложение 2. Забележка 2: Тази примерна разработка не разглежда всички типове алтернативни решения, посочени образеца за формуляр, поместен в края на този доклад, тъй като тук са включени само действително проучените алтернативни решения.</p>		

Фигура 6: Становище за оценка на алтернативните решения	
<i>Опишете алтернативните решения, които биха предотвратили или минимизирали значителните въздействия върху разглежданото Натура 2000 място.</i>	<i>Обяснете защо предложеният план/проект е предпочитан пред останалите оценени алтернативни решения.</i>
Това би могло да включва повторно оценяване на проекта/плана спрямо критериите, прилагани във втория етап на настоящата методика.	Обосновката трябва да се базира на съответните въздействия върху разглежданото Натура 2000 място. Например, по-големи или по-малки въздействия ще окаже алтернативата?
<i>Формулирайте цялостно становище, посочващо защо приемате, че в този случай няма алтернативни решения, които биха предотвратили снижаването на консервационната стойност на разглежданото Натура 2000 място.</i>	
В становището трябва да се посочат за справка и протокола за извършена оценка, както и коментарите на съответната природозащитна служба и компетентния орган.	
Забележка: Видът на формуляра е поместен в Приложение 2.	

Фигура 7: Протокол за извършена оценка (алтернативни решения)			
<i>Обсъждане на алтернативните решения</i>			
Списък на организациите, потърсени за мнение	Мнение по въпроса	Въздействията на алтернативните варианти върху съответното Натура 2000 място се считат за неблагоприятни	Въздействията на алтернативните варианти върху съответното Натура 2000 място се считат за положителни или неутрални
Посочете лице за връзка и телефон или електронна поща; дата на обсъждането		Опишете неблагоприятните въздействия като по възможност се позовете на съответните оценки и документация.	Обяснете защо проекта/плана няма да окаже неблагоприятни въздействия като по възможност се позовете на съответните оценки и документация.
<i>Набрани за извършване на оценката данни</i>			
Кой е извършил оценката?	Напр. компетентният орган, вносителят на плана/проекта или съответната отговорна национална служба.		
Източници на данни	Напр. данни от основните екологични проучвания, теренни проучвания, налични доклади и т.н.		
Ниво на извършената оценка	Напр. цялостна ОВОС, теоретично проучване и т.н. Важно е да определите степента на достоверност на резултатите от оценката.		
Къде могат да се разгледат пълните резултати от оценката?	Посочете кога може да бъде разгледана оценката (час, дата) и адреси и телефони на лицата за връзка.		

Четвърти етап: Оценка при липса на алтернативни решения и наличие на неблагоприятни въздействия



Забележки:

- (a) Концепцията за НППОЗ е представена в УН2000, точка 5.3.1.
- (b) Относно съображенията за човешкото здраве и безопасност вижте УН2000, точка 5.5.2.
- (c) Компенсаторните мерки са в допълнение към обичайните практики и трябва да компенсират изцяло загубата на дадените компоненти от мрежата Natura 2000 (вж. Раздел 3.4.2 и Таблица 15).
- (d) Комисията дава мнение по съответствието на посочените НППОЗ (вж. УН2000, точка 5.5.3).
- (e) Съответният формуляр е поместен в УН2000, Приложение IV.

Резултати от Четвърти етап:

- **Формуляр за оценка на компенсаторните мерки (Фигура 8)**
- **Протокол за извършена оценка (компенсаторни мерки) (Фигура 9)**
- **Обобщение на оценките по чл. 6, ал. 3 и 4 (Фигура 10)**

3.4. Четвърти етап: Оценка при липса на алтернативни решения и наличие на неблагоприятни въздействия

3.4.1. Въведение

Когато се разглеждат места с приоритетни местообитания и видове е необходимо да се види дали проекта/плана не носи опасност за човешкото здраве или безопасност или пък ползи за околната среда. Ако има съображения за първото, трябва да се направи оценка на компенсаторните мерки. Ако няма такива съображения трябва се установи дали има други наложителни причини от първостепенно обществено значение (НППОЗ) преди да се извърши тази оценка.

При наличие на НППОЗ, преди да бъде одобрен проекта/плана трябва да се види дали компенсаторните мерки ще компенсират резултатно предвижданите щети или не. Настоящото ръководство няма за цел да дава насоки за оценката на НППОЗ и поради това този етап от ръководството се фокусира единствено на въпроса как могат да бъдат оценени компенсаторните мерки. Въпросният етап от процеса е обобщен в блоксхемата за четвърти етап.

3.4.2. Първа стъпка: Идентифициране на компенсаторните мерки

УН2000 пояснява, че компенсаторните мерки са “последно средство” да се запази общата цялост на мрежата Натура 2000 (УН2000, точка 5.4.2). Позовавайки се на примерите от практиката и извършеният за настоящото ръководство литературен преглед, този подход към компенсаторните мерки би могъл да се приеме за шаблонен, но нерядко се счита, че подобни мерки имат малка гаранция за успех. В таблица 15 са дадени примери за дейности, които биха могли да се предложат като компенсаторни мерки. Други примери, приложени на практика, са поместени в таблица 16.

Таблица 15: Примери за компенсаторни мерки

Компенсаторните мерки срещу неблагоприятните въздействия върху Натура 2000 места включват:
<ul style="list-style-type: none">• възстановяване – възстановяване на местообитанието с цел поддържане на консервационната му стойност и осигуряване на съответствие с целите за опазване на територията;• създаване – създаване на ново местообитание на ново място или посредством разширяване на съществуващото;• повишаване на стойността – подобряване на запазеното местообитание в степен, пропорционална на загубеното в резултат от проекта/плана местообитание;• запазване на местообитанията – мерки за предотвратяване на по-нататъшното нарушаване на целостта на мрежата Натура 2000.
Тези компенсаторни мерки трябва да се оценят, за да се гарантира, че са:
<ul style="list-style-type: none">• целесъобразни за мястото и спрямо нанесените от проекта/плана щети;• способни да поддържат или подобряват целостта на Натура 2000;• осъществими;• действащи към момента на увреждането на територията (освен ако се приеме, че това не се налага при конкретните обстоятелства).

3.4.3. Втора стъпка: Оценка на компенсаторните мерки

Преди да бъде разрешена реализацията на проект/план, който ще окаже неблагоприятно въздействие върху Натура 2000 място, е необходимо да се оценят компенсаторните мерки, предложени като противодействие на отрицателните въздействия.

Поддържането и подобряването на общата цялост на Натура 2000 са ключовите критерии, по които се оценяват компенсаторните мерки. За да бъдат приемливи, компенсаторните мерки трябва:

- да противодействат, в сравними съотношения, на отрицателните въздействия върху местообитанията и видовете;
- да са съобразени с биогеографския регион в страната-членка и да се прилагат във възможно най-голяма близост до засегнатото от проекта/плана местообитание;
- да изпълняват роля, сравнима с функциите, обусловили избора на съответното място;

- да са с ясно дефинирани цели за прилагане и управление, така че поддържането и подобряването на целостта на Натура 2000 да може да бъде постигнато.

Примерна разработка на оценката, направена по формулярна схема, е представена на фигура 8. Видът на формуляра е поместен в Приложение 2.

Таблица 16: Примери от практиката: Компенсаторни дейности

<p>Пристанище в естуарна територия: В пристанищна зона, където удълбочаването на руслото би довело до загуба на части от брега, заливани от прилива, бе предложено и прието като компенсаторна мярка да се създаде ново заливно местообитание. Целевата земя бе станала собственост на предприемача и проектното разрешение за компенсаторната мярка бе дадено преди одобрението на проекта, за който бе установено, че ще има неблагоприятно въздействие върху съответното Натура 2000 място.</p>
<p>Изграждане на пристанищни съоръжения: Бе предложено загубата на 10% от крайречна зона, обхващаща СЗЗ и проекто-СКЗ, да бъде компенсирана посредством подобряване на производителните функции на местообитание, което да обезпечи хранителните ресурси след унищожаването на пасищата. В този случай НПО отсъдиха, че компенсаторните мерки са по-застрашаващи от самия проект. Поради това компенсаторните мерки бяха отхвърлени като неприемливи.</p>
<p>Изграждане на автомобилни и ж.п. пътища в полусухи местообитания: По отношение на местата от степна и гориста местност, в които предложенията за транспортната инфраструктура щяха да причинят загуба и щети на местообитанията, компенсаторните мерки включваха възстановяване на местообитанията на <i>Falco Naumanni</i> посредством закупуване на напоявани земи и превръщането им в стопанисвани без иригация площи, както и възстановяване на запустелите земи. Териториите от значение за Общността също се предвиждаше да бъдат възстановени в защитените места. Всички компенсаторни мерки бяха съгласувани, като бяха поставени и условия за прилагането им преди одобрението на проекта.</p>
<p>Съоръжения за защита от наводнения в крайбрежна територия: За местата, в които се очакваше планът за защита от наводнения да причини загуба на местообитание (в случая 12% загуба от общата площ), като част от компенсаторните мерки бе предложено 26 ха заливни пасищни площи да се превърнат в местообитания, подходящи за видовете от СЗЗ, които щяха да бъдат засегнати от плана. Тези мерки бяха обсъдени и одобрени преди одобрението на проекта.</p>
<p>Проект за главен автомобилен път: Макар и след предвиждане на смекчаващи мерки по проект за главен автомобилен път се очакваха остатъчни неблагоприятни въздействия. В тази връзка се изготви проектоплан за компенсаторни мерки, който бе поставен за обществено обсъждане. След обсъждането планът бе преработен и изпратен за становище до съответните природозащитни институции. В плана се посочваха начините, по които би могло да се компенсира увреждането на местообитания и видове, набора от компенсаторни цели, поставени с оглед на ключовите целеви видове, план-графика за осъществяване на целите, цената на компенсаторните мерки и предложения за мониторинг и оценка.</p>
<p>Преустройство на крайбрежна територия с речен бараж: Във връзка с предвижданата загуба на почти 200 ха от приоритетна национална природозащитна територия, ръководната комисия с представители на националната служба за опазване на селските райони, природозащитни НПО и вносителите на проекта се ориентира към създаването на нов резерват във влажна зона с площ от 400 ха (част от които бивши земеделски земи). В плана за компенсиране на загубите се предвижда и да се осигури дългосрочното придобиване и стопанисване на земите, да се поставят цели за опазване на птиците в новия резерват с оглед на статуса му като СЗЗ и да се извършва мониторинг.</p>

3.4.4. Резултати

Въз основа на отговорите на въпросите в поместения на фигура 8 формуляр могат да се направят заключения дали компенсаторните мерки ще бъдат успешни за поддържането или подобряването на общата цялост на мрежата Натура 2000 или не. Заключениеята от оценката трябва да се отбележат в протокола за извършена оценка (компенсаторни мерки), представен на фигура 9. При все това, оценката на компенсаторните мерки не свършва тук. Необходимо е, посредством правно обвързващи

механизми, да се обезпечи поддържането на дългосрочните природозащитни цели на мрежата Натура 2000. Това налага да бъде гарантирано правото на ползване на територията, да бъдат изготвени планове за управление с ясни и постижими кратко-, средно- и дългосрочни цели и да бъдат предвидени дългосрочни механизми за мониторинг. Мониторингът е особено важно средство за контрол при реализацията на природозащитните цели на Натура 2000. Провеждането на мониторинг отдавна се счита за най-добра практика при ОВОС и е изискване на наскоро приетата директива за стратегическа екологична оценка.

Фигура 8: Примерна разработка на формуляр за оценка на компенсаторните мерки за проект за пристанищни съоръжения	
<i>Наименование и кратко описание на проекта/плана и произтичащите от него неблагоприятни въздействия върху съответното Натура 2000 място</i>	
Предложението е да се осигури по-голяма плавателна дълбочина на съществуващото пристанище и изгребния материал да се депонира върху брегова зона, заливана от прилива, която е част от Натура 2000 място. Тези дейности ще причинят загуба на значителна площ от заливните брегови зони.	
<i>Описание на компенсаторните мерки</i>	
Изгребният материал ще бъде използван за възобновяване на заливните брегови зони и ще бъдат създадени 4 ха заливни местообитания в близкоразположената блатиста местност. Загубата на заливни местообитания в резултат от драгирането ще се компенсира с контролирано преустройство. Ще се поддържат площта и качеството на съществуващото местообитание на птиците, използващи територията.	
<i>Оценъчни въпроси</i>	<i>Отговори</i>
По какъв начин са определени компенсаторните мерки?	Посредством проведени от ръководна комисия обсъждания с националната природозащитна служба, съответните НПО, собствениците на земи и др.
Какви алтернативни мерки са посочени?	Като вариант за заместване на местообитанието са разгледани редица места, но само избраното място отговаря на критериите на природозащитната служба.
Как се вписват тези мерки в целите за опазване на територията?	Мерките предвиждат заместване на едно място с друго, което е достатъчно сходно на разглежданото Натура 2000 място. Поради това се приема, че на него могат да се пресъздадат екологичните условия на загубената площ от територията.
Тези мерки противодействат ли, в сравними съотношения, на отрицателните въздействия върху местообитанията и видовете?	Площта на новото местообитание е равна на загубената и за в бъдеще са планирани още компенсаторни площи.
Как компенсаторните мерки ще поддържат и подобряват общата цялост на Натура 2000?	Компенсаторните мерки ще са пряк заместител на засегнатото място и бъдещите планове предвиждат разширяване и по-нататъшно поддържане и подобряване на общата цялост на Натура 2000.
Тези мерки съобразени ли са със съответния биогеографски регион в страната-членка?	Да.
Ако компенсаторните мерки налагат да се използват земи извън засегнатото Натура 2000 място, дали тези земи са предмет на дълготрайна собственост на и стопанисване от вносителя на проекта/плана или	Земите ще бъдат осигурени посредством закупуване и правно обвързване на съответните страни.

съответната национална или местна институция?	
Геоложките, хидрогеоложките, почвените, климатичните и другите условия на новоизбраното място същите ли са като на засегнатото от проекта/плана Natura 2000 място?	Ще бъдат необходими известни усилия, за да може в мястото да се създадат същите условия като в загубените местообитания. При все това, природозащитната служба смята заместването на заливни местообитания за “доказан механизъм”.
Компенсаторните мерки изпълняват ли роля, сравнима с функциите, обусловили избора на съответното Natura 2000 място?	Природозащитната служба счита, че щом мястото е обезпечено и са взети правнозащитни мерки, то ще отговаря на изискванията да включване в мрежата Natura 2000. Границите на СЗЗ ще бъдат преустроени така, че да обхванат новосъздаденото местообитание.
Какви доказателства има, че този начин за компенсиране ще бъде успешен в дългосрочен аспект?	Природозащитната служба е на мнение, че има добри основания за заключението, че компенсаторните мерки са с приемливи изгледи за успех. При все това, естуарите са сложни и динамични системи и не може да бъде сигурно дали новосъздаденото място някога ще стане точен заместител на загубеното местообитание.
Забележка: Видът на формуляра е поместен в Приложение 2.	

Фигура 9: Протокол за извършена оценка (компенсаторни мерки)

<i>Обсъждане на компенсаторните мерки</i>			
Списък на организациите, потърсени за мнение	Мнение по въпроса	Компенсаторните мерки се считат за приемливи	Компенсаторните мерки не се считат за приемливи
Посочете лице за връзка и телефон или електронна поща, както и дата на обсъждането. Посочете дали тези лица са от ръководната група, помогнала за планирането на компенсаторните мерки и съгласувала въпроси като дългосрочното управление и мониторинг.			
<i>Набрани за извършване на оценката данни</i>			
Кой е извършил оценката?	Напр. компетентният орган, вносителят на плана/проекта или съответната отговорна национална служба.		
Източници на данни	Напр. данни от основните екологични проучвания, теренни проучвания, налични доклади, държавен архив, бази данни и т.н.		
Ниво на извършената оценка	Напр. цялостна ОВОС, теоретично проучване и т.н. Важно е да определите степента на достоверност на резултатите от оценката.		
Къде могат да се разгледат пълните резултати от оценката?	Посочете кога може да бъде разгледана оценката (час, дата) и адреси и телефони на лицата за връзка.		
Забележка: Видът на формуляра е поместен в Приложение 2.			

3.5. Обобщение на оценката

Попълването на формуляра за обобщение на оценката (фигура 10) ще е от полза при удостоверяването на извършените оценки, изисквани по Директивата за местообитанията. Вносителите на проекти или планове могат да използват това обобщение като *aide mémoire*. То може да се ползва и от компетентните органи и други лица, в т.ч. администраторите към Европейската комисия, за преглед на оценките по чл. 6.¹

Подробна схема за прегледа на информацията, представена за оценките по чл. 6, е поместена в следващия раздел 3.6.

Фигура 10: Обобщение на оценките по чл. 6, ал. 3 и 4	
<i>Данни за проекта/плана и ангажираните организации и институции</i>	
Название и кратко описание на проекта/плана	
Название, код по Натура 2000 и описание на мястото (местата)	
Списък на организациите, потърсени за мнение при оценката	
Списък на документите и докладите по оценката и на техните съставители	
Списък на всички останали документи, разгледани при оценката	
<i>Прилагане на оценките по чл. 6, ал. 3 и 4</i>	
Първи етап Резултати от предварителното проучване и оценка на значимостта на въздействията	
Втори етап Оценка на въздействието върху целостта на територията и оценка на смекчаващите мерки	
Трети етап Оценка на алтернативите	
Четвърти етап Анализ на НППОЗ и оценка на компенсаторните мерки	
Цялостно обобщение на резултантния консервационен статус на мястото (местата)	

¹ При официално представяни на Комисията данни във връзка с разпоредбите на чл. 6 (4), първи абзац, или за мнение по чл. 6 (4), втори абзац, трябва да се използва съответния **стандартен формуляр**, изготвен от службите на Комисията.

3.6. Схема за преглед на оценката по чл. 6, ал. 3 и 4 от Директивата за местообитанията

3.6.1. Въведение

Настоящата схема за преглед е разработена въз основа на проучване на оценките на проекти или планове, изисквани по чл. 6, ал. 3 и 4 от Директивата за местообитанията. Схемата се базира на подобни схеми, разработени за прегледа на екологичните становища към оценката на въздействието върху околната среда (ОВОС). При все това, за разлика от ОВОС, оценките по чл. 6 не налагат изготвянето на един единствен доклад, като напр. екологично становище. В тази връзка настоящата схема за преглед е предвидена да се използва като систематично средство за оценяване на набор от документи за оценките, извършени по чл. 6. Друго съществено различие между представената схема за преглед и използваните за екологичните становища е, че не винаги е необходимо тя да се извършва изцяло. В много случаи прегледът обхваща само материалите, въз основа на които може да се определи дали отделни етапи от оценките на чл. 6 са били задоволително изпълнени. Например, ако на етап предварителна оценка е прието заключението, че даден проект или план няма да има значителни въздействия върху Натура 2000 място, то процесът на оценката по чл. 6 спира дотам.

3.6.2. Прилагане на схемата за преглед

Обемът на информацията, необходима за извършване на всеки етап от оценките, неизбежно ще бъде различен при различните проекти или планове и отделните видове местообитания. Това, както и факта, че обективните заключения за дадени проекти могат да се базират на съвсем малко информация, докато в други случаи ще са необходими много данни, трябва да се има предвид в прегледа. За да отрази тези различия в изискванията за информационно обезпечаване, подходът към прилагането на схемата за преглед трябва да бъде съответстващ на необходимото количество информация. Освен това, във всички случаи трябва да се прилага и принципа на превантивността, тъй като е сред основните принципи, залегнали в Директивата за местообитанията.

Ето защо прегледът не може да е само еднозначна оценка, при която предоставените документи се оценяват по критериите за преглед с простичко да/не. Прегледът трябва да е по-сложен и да дава възможност за съобразни решения дали информацията, обосновките и оценката са приемливи в контекста на дадения проект или план и съответното Натура 2000 място или не. Разработена е оценъчна система, която отразява тези изисквания.

Оценъчните степени по критериите за преглед са следните:

A = Предоставената информация е изчерпателна, без значителни пропуски и направените заключения могат да бъдат основателно и обективно приети.

B = Предоставената информация не е изчерпателна, но, предвид конкретните обстоятелства, направените заключения могат да бъдат основателно и обективно приети.

C = Предоставената информация не е изчерпателна, има значителни пропуски и е необходимо да се разяснят определени въпроси преди направените заключения да могат да бъдат основателно и обективно приети.

D = Предоставената информация е съвсем незадоволителна и не може да се разчита на направените заключения.

Схемата за преглед съдържа девет раздела:

1. Характеристика на проекта или плана;
2. Кумулативни въздействия;
3. Описание на съответното Натура 2000 място;
4. Предварителна оценка;
5. Целева оценка;
6. Смекчаващи мерки;
7. Алтернативни решения;
8. Наложителни причини от първостепенно обществено значение;
9. Компенсаторни мерки.

За да може да се извърши прегледа е необходимо първо да се направи списък на всички документи, които ще се разглеждат. Сред тези документи може да е дадено екологично становище, доклади от

консултантски, национални, регионални или местни институции, данни от вносителите на проекта/плана, резултати от обсъждания, правни документи, обезпечаващи смекчаващи и/или компенсаторни мерки и, ако има изготвени, доклади за целева оценка и становища за установена липса на значителни въздействия.

При прилагането на схемата за преглед трябва да се разгледат съответните документи с цел оценка на съдържанието им по всеки от критериите за преглед по отделните раздели. По всеки критерий се поставя оценка от А до D и в края на всеки раздел от схемата се поставя обща оценка. Тази обща оценка се прави на базата на отделните оценки в съответния раздел, дадени по всеки от критериите. При все това, общата оценка би могла да не съвпада с най-големия брой еднакви оценки, поставени в този раздел, тъй като някои от критериите може да се приемат за по-важни от други в конкретните обстоятелства. И така, например, ако в Раздел 1 седем от деветте критерия са оценени с “А”, общата оценка за раздела може да е “D” поради факта, че няма данни за размера, обхвата и т.н. на проекта/плана. В края на схемата има раздел за съпоставка, който дава възможност да се направи цялостна оценка. Тази оценка се базира на съответствието на общите оценки, поставени по отделните раздели.

3.6.3. Ползватели на схемата за преглед

Представената схема за преглед може да се използва от компетентните органи, съответните природозащитни служби и други, които искат да се уверят, че всички съответни материални за оценките са били осигурени и че самите оценки и направените заключения са извършени възможно най-прозрачно и обективно. Освен това, схемата за преглед може да се използва от служителите на Комисията при работата им по молби за преглед на оценки по чл. 6.

Схема за преглед на оценките по Директивата за местообитанията		
Критерии	Оценка (от "А" до "D")	Забележки
<i>1. Характеристика на проекта или плана</i>		
1.1. Целта (целите) и задачите на проекта/плана са изчерпателно описани		
1.2. Представени са планове, схеми и карти, които ясно посочват местоположението на предложения проект/план		
1.3. Размерът, мащабът, обхватът на проекта/плана, както и усвояваната земя/площ са детайлно описани		
1.4. Описани са физичните промени, които ще настъпят в различните етапи от реализацията на проекта/плана		
1.5. Посочени са необходимите по проекта/плана ресурси за строителство/експлоатация и закриване (вкл. водни ресурси, строителни материали и човешка намеса)		
1.6. Посочени са периодите за различните дейности по реализацията на проекта/плана (вкл. предвиждани начални и крайни дати)		
1.7. Посочени са предвижданите отпадъци и други остатъчни продукти (в т.ч. количествено) и средствата за тяхното третиране/депониране		
1.8. Посочени са предвижданите отпадъци и други остатъчни продукти (в т.ч. количествено), които могат да бъдат особено проблематични за съответното Натура 2000 място		
1.9. Посочени са другите допълнителни ресурси, необходими за реализацията на проекта/плана (вкл. тръбопроводи, надземни електропроводи и т.н., тяхното разположение и средства за изграждане)		
Допълнителни критерии според изискванията		
<i>Обща оценка, Раздел 1</i>		
<i>2. Кумулативни въздействия</i>		
2.1. Посочени са всички проекти или планове, които биха могли в комбинация с предложеният проект/план да причинят значителни въздействия върху съответното Натура 2000 място		
2.2. Посочени са границите, при които са определяни кумулативните въздействия		
2.3. Посочени са времевите рамки, в които са разглеждани кумулативните въздействия		
2.4. Посочени са потенциалните пътища за проникване на кумулативните въздействия		
Допълнителни критерии според изискванията		
<i>Обща оценка, Раздел 2</i>		
<i>3. Описание на съответното Натура 2000 място</i>		

3.1. Направена е характеристика на мястото с оглед на неговите физични особености, типове местообитания, наличие на ключови видове и т.н.		
3.2. Цялостно са представени целите за опазване на територията, вкл. факторите, допринасящи за консервационната ѝ стойност		
3.3. Описани са планираните или предвиждани природозащитни дейности, които биха се отразили на мястото в бъдеще		
3.4. Описани са наличните условия – вкл. динамиката на развитие на видовете и местообитанията и екологичните фактори (вкл. флукуациите), физикохимичния състав и основните структурно-функционални взаимодействия, поддържащи целостта на територията		
3.5. Представени са данни за стойността на територията за мрежата Natura 2000 (напр. 15% от дадена популация в съответната страна-членка)		
3.6. Описано е в общи линии как биха се променили основните характеристики на територията без реализацията на проекта/плана		
3.7. Посочени са използваните методи за набиране на информация за основните характеристики на територията		
3.8. Посочени са организациите, потърсени за информация за основните характеристики на територията		
3.9. Посочени са данни за организациите, потърсени за информация за основните характеристики на територията		
Допълнителни критерии според изискванията		
<i>Обща оценка, Раздел 3</i>		
<i>4. Предварителна оценка</i>		
4.1. Тъй като не се предвиждат значителни въздействия върху разглежданото Natura 2000 място е изготвено становище за установена липса на значителни въздействия, което ясно обосновава това заключение и предоставя доказателства, че съответните природозащитни служби и институции са съгласни с изготвеното становище		
4.2. При положение, че са установени вероятни значителни въздействия, те са ясно описани и – където е възможно – количествено изразени		
4.3. Предоставени са данни за оценъчните методики, използвани при предварителната оценка		
4.4. От документите ясно се вижда, че вероятността от кумулативни въздействия от други проекти/планове е сериозно обмислена и оценена		
Допълнителни критерии според изискванията		
<i>Обща оценка, Раздел 4</i>		
<i>5. Целева оценка</i>		

5.1. Методите на оценка и прогнозиране са ясно изложени и източниците на информация са напълно достоверни		
5.2. Отражението на проекта/плана върху целите за опазване на територията е подробно представено		
5.3. Въздействията на проекта/плана върху определящите функции и структура на територията са изчерпателно представени		
5.4. Евентуалните площни загуби или редукция на видовете популации са количествено определени и оценени спрямо съответните въздействия върху целите за опазване на територията и спрямо ключовите местообитания и видове		
5.5. Вероятните въздействия в резултат от нарушаване на територията или спокойствието на видовете, фрагментация или химически промени и т.н. са изчерпателно оценени и обяснени		
Допълнителни критерии според изискванията		
<i>Обща оценка, Раздел 5</i>		
<i>6. Съкчаваци мерки</i>		
6.1. Компетентният орган е определил съответни съкчаваци мерки, които са оценени по отношение на вероятните им въздействия		
6.2. Ясно се вижда, че съкчавациите мерки са оценени по съответния "йерархичен ред" (като предпочитаният резултат е предотвратяването на неблагоприятните въздействия върху територията)		
6.3. Представени са ясни сведения, че съкчавациите мерки се подкрепят от съответните природозащитни институции		
6.4. Ясно е демонстрирано, че съкчавациите мерки могат да се обезпечат в кратко-, средно- и дългосрочен период посредством правни или финансови механизми		
Допълнителни критерии според изискванията		
<i>Обща оценка, Раздел 6</i>		
<i>7. Алтернативни решения</i>		
7.1. Всички осъществими алтернативни решения са посочени и цялостно оценени по отношение на вероятните им въздействия върху съответното Натура 2000 място		
7.2. Посочените алтернативи са разгледани и оценени от съответните природозащитни институции и компетентния орган		
7.3. Всяко становище за липса на алтернативни решения е изчерпателно представено и обосновано		
Допълнителни критерии според изискванията		
<i>Обща оценка, Раздел 7</i>		
<i>8. Наложителни причини от първостепенно обществено значение</i>		

8.1. НПОЗ са изчерпателно разгледани, представени и обосновани		
<i>9. Компенсаторни мерки</i>		
9.1. Същността на компенсаторните мерки е подробно обяснена		
9.2. Компенсаторните мерки са напълно оценени по отношение на способността им да поддържат целостта на Натура 2000		
9.3. Направени са ясни обосновки (от практически опит или задълбочени проучвания), че компенсаторните мерки ще бъдат успешни		
9.4. Ясно се вижда, че компенсаторните мерки са били предмет на широко обсъждане със съответните институции и организации		
9.5. Елементите, в които се изразяват компенсаторните мерки (напр. площ и т.н.) могат да се обезпечат спрямо природозащитните цели в кратко-, средно- и дългосрочен период		
9.6. Компенсаторните мерки са предмет на план за реализация, който има ясни цели и схема за мониторинг и управление		
9.7. Посочено е, че ако при мониторинга се установи евентуална невъзможност на компенсаторните мерки да постигнат своите цели, ще бъдат предприети действия за разрешаване на проблемите и постигане на успех		
Допълнителни критерии според изискванията		
<i>Обща оценка, Раздел 9</i>		
<i>9. Цялостна оценка за прегледа на конкретните оценки по чл. 6</i>		
<i>Критерии</i>	<i>Оценка (от "A" до "D")</i>	<i>Забележки</i>
1. Характеристика на проекта или плана		
2. Кумулативни въздействия		
3. Описание на съответното Натура 2000 място		
4. Предварителна оценка		
5. Целева оценка		
6. Съкчаваци мерки		
7. Алтернативни решения		
8. Наложителни причини от първостепенно обществено значение		
9. Компенсаторни мерки		
<i>Цялостна оценка</i>		
<i>Заклучителни коментари по съобразността на оценките</i>		

Основни справочни материали и насоки

- Association of British Ports Research (ABP) (1999), *Good practice guidelines for ports and harbours operating within or near UK European marine sites*, English Nature (UK Marine SACs Project), Peterborough.
- Bisset, R. and Verbeek, L. (1998), *Guide for environmental appraisal: For use in development cooperation*, Netherlands Development Assistance, Ministry of Foreign Affairs.
- Byron, H. (2000), *Biodiversity and environmental impact assessment: Good practice guide for road schemes impact*, Sandy, UK, the RSPB, WWF-UK, English Nature and the Wildlife Trusts.
- Canadian Environmental Assessment Agency (1996), *A guide on biodiversity and environmental assessment*, Canadian Environmental Assessment Agency, Quebec.
- Canadian Environmental Assessment Agency (undated), *Reference guide: Addressing cumulative environmental effects*, Canadian Environmental Assessment Agency, Quebec.
- Council on Environmental Quality (1997), *Considering cumulative effects*, CEQ, USA.
- Cowell, R. (2000), 'Environmental compensation and the mediation of environmental change: Making capital out of Cardiff Bay', *Journal of Environmental Planning and Management*, 43(5), pp. 689–710.
- English Nature (1997a), *Habitats regulations guidance note*, English Nature, Peterborough.
- English Nature (1997b), 'The appropriate assessment (Regulation 48)', 'The conservation (natural habitats etc.) regulations 1994', *Habitats regulations guidance note 1*, English Nature, Peterborough.
- English Nature (1999), 'The determination of likely significant effect under the conservation (natural habitats etc.) regulations 1994', *Habitats regulations guidance note 3*, English Nature, Peterborough.
- European Commission (1993), *Environmental procedures and methodology governing Lome IV development cooperation projects. User's guide and sectoral environmental assessment sourcebook*, European Commission, Brussels.
- European Commission (1998a), *Implementing the habitats directive in marine and coastal areas*, European Commission, Brussels.
- European Commission (1998b), *A handbook on environmental assessment of regional development plans and EU Structural Funds programmes*, European Commission, Brussels.
- European Commission (1999), *Interpretation manual of European Union habitats*, European Commission, Brussels.
- European Commission (2000a), COM(2000) 1 final, 'Communication from the Commission on the precautionary principle', European Commission, Brussels.
- European Commission (2000b), *Managing Natura 2000 sites: The provisions of Article 6 of the 'Habitats' Directive 92/43/EEC*, European Commission, Brussels.
- European Commission (2001a), *Environmental impact assessment guidance on screening*, European Commission, Brussels.
- European Commission (2001b), *Environmental impact assessment guidance on scoping*, European Commission, Brussels.
- European Commission (2001c), *Environmental impact assessment guidance on EIS review*, European Commission, Brussels.
- Glasson, J., Therivel, R. and Chadwick, A. (1999), *Introduction to environmental impact assessment*, Second edition, UCL Press, London.
- Hegmann, G., Cocklin, C., Creasey, R., Dupuis, S., Kennedy, A., Kingsley, L., Ross, W., Spalding, H. and Stalker, D. (1999), *Cumulative effects assessment practitioners guide*, Canadian Environmental Assessment Agency, Quebec.
- IUCN (1994), *Parks for life: Action for protected areas in Europe*, www.IUCM.org.

- Milko, R. (1998), *Migratory birds environmental assessment guidelines*, Canadian Wildlife Service, Ottawa.
- Milko, R. (1998), *Wetlands environmental assessment guidelines*, Canadian Wildlife Service, Ottawa.
- Morris, P. and Therivel, R. (eds) (2001), *Methods of environmental impact assessment*, Second edition, Spon, London.
- Pritchard, D. E. (2000), *Report and analysis on issues related to Resolution VII.12: Action in response to change in ecological character of listed wetlands*, www.ramsar.org.
- Ramsar Bureau (1990), *Guidelines for the implementation of the wise use concept*, www.ramsar.org.
- Ramsar Bureau (1993), *Guidelines on management planning for Ramsar sites and other wetlands*, www.ramsar.org.
- Ramsar Bureau (1999), *Wetland risk assessment framework*, www.ramsar.org.
- Ridgeway, B., McCabe, M., Bailey, J., Saunders, R. and Sadler, B. (1996), *UNEP EIA training manual: Environmental impact assessment training resource manual (draft)*, Environment Australia, Canberra.
- Uren, S. (1997), 'Assessing significance in environmental assessment', *Environmental Assessment*, December, pp. 24–25.
- World Bank Environment Department (1996), 'Analysis of alternatives', *Environmental Assessment Sourcebook Update No 17*, World Bank Environment Department.

Интернет страници, в които са поместени методически насоки за оценка:

<http://europa.eu.int/comm/environment/nature/home.htm>

<http://europa.eu.int/comm/environment/eia/home.htm>

<http://ceq.eh.doe.gov/nepa/nepanet.htm>

<http://chm.environment.gov.au/general.publications.html>

<http://parkscanada.pch.gc.ca>

<http://www.igc.org/wri/sdis/impact/index.html>

<http://www.IUCN.org>

<http://www.oneworld.org/iied/>

<http://www.ramsar.org>

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: ОСНОВНИ ЕКОЛОГИЧНИ ПРОУЧВАНИЯ, ПРОГНОЗИРАНЕ И ОЦЕНКА НА ВЪЗДЕЙСТВИЯТА

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящото приложение е изготвено с цел да даде обща представа за методите, използвани при оценката на въздействия върху сухоземни, влажни, сладководни и морски зони от Natura 2000 места. Разгледаните методи обхващат етапите от основните екологични проучвания на фауната, флората и местообитанията и установяването и прогнозирането на вероятните въздействия, въз основа на които се прави оценка на тяхната значимост. Тъй като тези методи не могат да се опишат подробно за всички видове и местообитания, срещащи се в Европа, вниманието на читателите се насочва към редица публикации, където могат да получат по-детайлна информация; в раздел “Основни справочни материали и насоки” са посочени интернет страници и други полезни данни. По-долу са разгледани предимно методи, използвани при оценката на въздействията върху околната среда и оценката на кумулативните въздействия. В проучванията и оценките е необходимо да се ангажират висококвалифицирани еколози.

1.1. Какво се очаква от екологичната оценка?

Екологичната оценка има за цел да представи обща характеристика на състава и екологичното значение на видовете, съобществата и екосистемите в зоната на въздействие на предложената разработка и тяхната вероятна реакция към потенциалното въздействие. След това се прогнозира вида и мащаба на вероятните въздействия върху флората и фауната в съответната територия.

Това на свой ред води до разглеждането на алтернативи, на смекчаващи мерки с цел минимизиране или предотвратяване на предвижданите въздействия или, ако е необходимо, до отхвърляне на предложената разработка. Накрая се изготвя програма за мониторинг, в която се посочва за кои компоненти от територията да се извършва мониторинг, с каква периодичност и от кого.

Типът на съобществата и екосистемите постепенно се изменя. Във влажните зони има екосистемни преходи от открити води до полусухоземни системи, като напр. торфища и блата, които постепенно преминават в сухоземни системи, като напр. тревисти, храстови и дървесни местообитания. При изготвянето и управлението на екологична оценка не трябва да се забравя, че:

- нито един еколог не може да се справи сам с всичките аспекти от екологичната оценка и може да се наложи за различните таксономични групи и/или екосистеми да се търси помощта на експерти;
- отделните типове екосистеми или таксономични групи не могат да се разглеждат независимо едни от други и поради това дейностите и резултатите от работата на екипа трябва да са съгласувани;
- екологичната оценка трябва да се съгласува с другите дейности, изучаващи екологичните фактори като климат, почви и води, които са основни компоненти на екосистемите.

1.2. Определяне на потенциалните въздействия

Въздействията от всеки отделен проект върху околната среда са различни в зависимост от предвидените строителни дейности, експлоатация, продължителност и местоположение. Тези въздействия могат да са ограничени в рамките на обекта (напр. пряко унищожаване на растителността), но може да са и извън обекта (напр. повишена концентрация на хранителни вещества, водеща до еутрофикация). При все това, има някои общоприети начини за класификация на въздействията, които са от полза при определянето на характера на въздействията и вероятната им величина. Много еколози разглеждат разработките по отношение на физичните, химичните и биологичните въздействия.

Физични въздействия. Физичните промени на околната среда могат да се дължат на пряко унищожаване на растителността и съпътстващите въздействия върху флората и фауната, възпрепятстването на придвижването на сухоземните видове и (най-често) пряка промяна на

местообитанията. Физичните въздействия могат да са широкомащабни и очевидни, но също така и по-дребномащабни и трудно забележими. Пряката промяна на местообитанията най-често се свързва със загубата на даден тип местообитание поради някаква форма на строително-устройствена дейност. При все това, загубите могат да са в резултат от отводняване за целите на рекултивация на терена, депониране на нежелани материали на обекта (горния почвен слой и отквивката) и т.н.

Препятствия. Създаването на физически прегради може да възпрепятства придвижването на редица сухоземни видове, включително и миграциите, свързани с размножаването, които са жизненоважни за поддържането на някои видове/популации. Освен от съсредоточените на дадена територия и често интензивни въздействия, свързани с физичната промяна на местообитанията, може да има и други, доста по-широкообхватни въздействия, свързани с физичната промяна на земната среда. При линейните проекти (пътища, тръбопроводи и надземни електропреносни линии), промишления добив (въглища, злато) и мащабното жилищно застрояване се отнемат големи площи от местообитанията, което се отразява на ареала/миграцията на много сухоземни видове.

Химични въздействия. Най-чести са промените в съдържанието на хранителни вещества, натрупването на въглеродороди и промяната на киселинността на средата, водещи до замърсяване с тежки метали. Промените в хранителната среда могат да възникнат директно (напр. в хвостохранилища след минералната обработка на веществата) в резултат от антропогенна дейност (като напр. депониране на шлам) или косвено, посредством нарушаване на терени, в чийто почвен профил има големи количества “заключени” хранителни вещества. Много типове местообитания/ценози се развиват върху бедни почви и увеличаването на хранителните вещества създават предпоставки за появата на растителност, която вреди на местните видове. Дейностите, водещи до промяна на почвената киселинност, също са особено проблемни.

Биологични въздействия — флора. Често срещан широкомащабен проблем е интродукцията на чужди растителни видове, напр. при устройството на ландшафта след застрояване. Чуждите видове (често дървесни) носят редица потенциални проблеми. Някои от тях се развиват по-бързо от местните видове и лесно ги изместват, обикновено биват интродуцирани посредством неблагоприятни методи, като например дълбоко разораване, и могат критично да променят отточния режим на дадено местообитание. Сред другите проблеми са увеличената употреба на пестициди и интродукцията на нови, генетично изменени разновидности на местните видове, които могат пагубно да променят генетичната структура на присъщата за района растителност.

Биологични въздействия — фауна. “Отварянето на вратите” към територии, недостъпни в миналото за чуждите животински видове, особено лисици, кучета и диви котки, е спорен въпрос. Чуждите видове са конкуренти на местните по отношение на храната и ресурсите и често нямат естествени врагове, които да играят контролираща роля. Поставянето на капани за чужди видове не е целесъобразно предвид факта, че в капаните могат да се хванат и нежелани видове.

1.3. Кои компоненти на екосистемата трябва да се проучат?

В повечето екосистеми има голям брой компоненти, върху които може да рефлектира даден проект. Сред тях са компонентите, наричани понякога “ключови променливи”, тъй като са от критично значение при оценката на факторите на средата, които могат да бъдат засегнати, както и при прогнозата на вероятните въздействия на проекта върху тях и при измерването на тези въздействия. Обосновката за избора на тези променливи трябва да присъства в документацията. Най-съществените за проучване компоненти могат да се категоризират по следния начин:

- *Компоненти с икономическа стойност* (животински видове и местообитания от икономическо значение, ценни за екотуризма видове).
- *Компоненти с природна стойност* (редки или застрашени видове или местообитания с особено богато разнообразие или особено “харизматични” видове).
- *Ключови съпътстващи компоненти.* Някои съпътстващи видове могат да имат голямо или непропорционално въздействие върху структурата на съобществата или местообитанията, обусловено от тяхното количество или размер, което има верижен ефект върху други компоненти на екосистемата.

- *Индикаторни компоненти*, отразяващи “здравето” на екосистемата. Тези индикатори са напр. организмите съобщества и видовете популации, токсикологичната реакция и нарастването на концентрациите на токсичните вещества.

2. ОСНОВНИ ЕКОЛОГИЧНИ ПРОУЧВАНИЯ

2.1. Въведение

Основните екологични проучвания характеризират състоянието на околната среда в целевата територия преди реализацията на проекта. Те са база за оценката и затова е необходимо още на най-ранен етап от планирането на проекта да се проведат консултации с експерти. Освен знанията си, експертите трябва да проявят разбиране към нуждите както на предприемача, така и на онези, които извършват оценката. Необходимо е основните изисквания за проучването да се съгласуват между всички заинтересовани страни, които трябва да се придържат към тях. Добрата консултация и достатъчните ресурси са предпоставка за успех.

Установяването на териториалните граници на въздействието често е трудна задача, най-малкото защото границите на повечето местообитания са неопределени. Например, въздействията на абиотичните фактори са различни в зависимост от сезона. Може да се наложи границите на въздействието да се коригират според новоизникващите данни и това трябва да се има предвид във всяко проучване. В проучването трябва да се разгледат и физичните фактори, като изложение, геоложки и топографски особености, дотолкова доколкото интересът към местообитанията е свързан с физичните характеристики на територията.

Би трябвало част от информацията за оценка факторите на средата да може да се набере от литературни данни. Ако трябва да се установи дали са настъпили значителни промени в топографските характеристики, като например брегова ерозия, картите и сателитните снимки могат да са от голяма полза. При все това, наличната информация може да не е достатъчна и/или актуална, в който случай трябва да се извършат необходимите нови проучвания.

2.2. Теренни проучвания

Ако е необходимо, еколозите трябва да разработят нови или да адаптират съществуващите методики за теренни проучвания така, че да осигурят информация на ниво, което да позволява да се направят прогнози. Проучваната територия трябва да обхваща колкото е възможно повече типове местообитания и таксономични групи. Данните от теренните проучвания трябва да предоставят обективна база за последващата оценка. Методите на опробване трябва да са **повтаряеми и, в повечето случаи, да осигуряват количествени данни**. Възложителите трябва да насочат избора си към такива консултанти за теренните проучвания, които да са запознати и да имат практически опит с методите на опробване на избраните променливи. Настоящото приложение не описва методите за детайлно опробване; то по-скоро дава насоки за онези аспекти от теренните изпитвания, които трябва да се вземат предвид и включат в проучването.

Когато литературните данни или проучванията сочат наличието на видове, популации или съобщества, включени в директивата за местообитанията и/или птиците, или на местообитания, подходящи за такива видове, или когато има сведения, че разработката може да окаже значително въздействие върху територия с висока природозащитна стойност или в границите на място, в което се срещат важни видове, популации или съобщества, е необходимо да се направи подробна флористична и фаунистична характеристика. Също така, когато литературните данни сочат наличие на уязвими местообитания, в които има редки съчетания от растителни и/или животински видове, е желателно да се направят по-детайлни проучвания.

Формулярите по Натура 2000 съдържат базовата информация; по-подробни сведения биха могли да се набавят от местните специалисти и от резултатите от предишни теренни работи в района.

Нови проучвания се налагат и при следните случаи:

- когато литературните данни сочат, че в територията, която ще бъде засегната, се срещат видове, които се считат за важни на местно ниво;

- когато има вероятност видовете да реагират спрямо предвижданата разработка;
- когато дадена популация има важна роля за местообитанията в и около предложеният обект на разработка;
- когато въздействията от разработката водят до значителни промени на местообитанията – напр. отстраняването на тревопасни животни от тревисти местообитания;

Когато има вероятност да бъдат засегнати важни видове, размерът на техните популации трябва при възможност да се посочи като процент от размера на популациите им на местно, регионално, национално и глобално ниво. Също така, трябва да се определи и обхватът на разпространение на растителните видове спрямо общия размер на съществуващите им местообитания. Ако има вероятност да бъдат засегнати мигриращи видове, размерът на техните популации трябва при възможност да се посочи като процент от размера на популациите им на местно, регионално, национално и глобално ниво.

2.3. Проучване на растителността и местообитанията

Проучването на местообитанията е основна част от екологичната оценка. Целта на долуизложените насоки е най-вече да предоставят указания за планирането и изпълнението на такива проучвания, както и за различните методи на опробване. Важно е да не се забравя, че проучването на местообитанията трябва да е съсредоточено върху територията, която се предвижда да бъде засегната.

В идеалният случай, теренните проучвания на растителността и местообитанията трябва да обхванат всички висши растения, мъхове, лишей и гъби. Ето защо е необходимо да се използват уменията на специалисти, които могат да идентифицират тези групи.

При планирането на детайлно теренно проучване трябва да се вземат предвид пет важни фактора:

- размер на пробната площадка (обем на пробата);
- метод на опробване (напр. произволно или систематично разположение на пробните площадки и т.н.);
- оценка на видовото богатство;
- екологични фактори;
- методи за анализ на данни.

Проучванията на растенията и местообитанията се различават по отношение на интензивността, с която се изпълняват, и зависят от състава на растителността в проучваното място, от наличното време и ресурси и от вешината на ангажираните за целта хора. Подходът, който се предлага, е триетапен:

Първи етап: Обща характеристика на местообитанието(ята) и типовете растителност в проучваната територия със списък на видовете в територията.

Втори етап: По-детайлно изследване на избрани места от проучваната територия. Това налага да се определи значението на дадени видове в определено съобщество (посредством набиране на количествени данни за растителността). На този етап от проучванията растителността се описва и класифицира по общоприетите схеми.

Трети етап: Интензивно опробване с цел осигуряване на подробни количествени данни за видовите популации и съобщества. Това най-често се налага, ако трябва да се разясни сложно устроено съобщество или да се определят връзките между видовете или съобществата и един или няколко критични фактора. Проучванията от този етап може да не са необходими за оценката по чл. 6 на Директивата за местообитанията.

2.4. Птици

Техниките за преброяване на птиците са много добре разработени – вж. публикациите на *Bibby и др.* (1992) за наличните методи за преброяване на голям набор видове птици (блатни птици, грабливи птици, прелетни и зимуващи птици от разред врабчови, морски птици и т.н.) с указания как да се анализират резултатите от преброяването и как да се провежда мониторинг. Въпросът за въздействията от обезпокояването на птици е обстойно разгледан от *Hoskin и др.* (1992).

Когато има вероятност дадена разработка да засегне рядко размножаващи се видове, съответните техники за проучване се прилагат в зависимост от конкретните видове и местообитанието(ята), в които се срещат. Всички методи налагат пространни обхождания и изискват вещина в познаването на звуците, издавани от различните видове птици. От значение са също и периода (размножителен или не) и часовия интервал (рано сутрин е най-подходящото време за разпознаване на повечето видове). Коректното преброяване на птици налага повтаряемост (ежеседмично, рано сутрин, с промени в маршрута, за да се обхване максимална площ от територията, със записване на местоположението и времето на забелязване на птиците). Върху точността на преброяването влияят няколко фактора, сред които растителното покритие и плътността на популацията на птиците, климатичните условия и доколко лесно забележими са птиците.

При общите орнитоложки проучвания се прилагат една или комбинация от следните техники (за повече подробности вж. *Bibby и др.*, 1992):

- *Териториално картиране* — може да се използва за определяне на плътността, местоположението и ареала на съответните видове птици.
- *Линеен преход* — обхождане с нормирана скорост на участъци с определена дължина и местоположение.
- *Точкови преброявания* — наблюденията се правят от произволно избрани точки.

Когато се очаква разработката да засегне даден вид или популация птици, които се считат за важни на местно ниво, при проучванията се предвиждат поне едно (а за предпочитане и няколко) посещения, които да съвпадат с присъствието на птиците на обекта, но да са по време, когато обезпокояването ще е минимално, т.е. извън периодите на излюпване и хранене на малките.

В разработките, които могат евентуално да засегнат местата за спане или хранене на прелетните птици, трябва да има данни за пиковото използване на територията от съответните видове през последните минимум пет години. Ако няма такива данни, през периодите, в които съответните видове използват територията, трябва да се провеждат ежемесечни проучвания.

Специални обстоятелства — проучвания на *нощните птици*. Най-удачният метод за откриване на нощните птици е да се извършват наблюдения на предполагаемите територии за ловуване/гнездене, като при това се пуска запис на звуците, издавани от съответните птици, за да се предизвика отговор (за повече подробности вж. *Bibby и др.*, 1992).

2.5. Бозайници

Повечето бозайници са по-трудни за проучване от птиците. Случайните наблюдения / разпознаването по звуците или знаците за присъствие, в т.ч. оставяните следи, екскременти и други маркировки на територията, често се използват при проучванията. Много от използваните техники за изучаване на фауната в дадено местообитание изискват доста вещи познания и често са времеемки. Независимо от това, проучванията на бозайниците са задължителен елемент от цялостната екологична оценка на обекта на бъдещата разработка.

Обиталищата на бозайниците (леговища, дупки, бърлоги) се откриват сравнително лесно. Екскрементите и просеките в тревната покривка, които оставят при рутинните си обиколки за храна, са полезни знаци, а начинът, по който някои бозайници “претършуват” територията за храна е особено очевиден. Търсейки определени растения или безгръбначни, месоядните и някои гризачи

оставят след себе си характерни просеки. Вещите наблюдатели могат да определят бозайниците по техните екскременти, по останките от жертвите им, по звуците и по миризмата.

При все това, за повечето проучвания на бозайници се налага да се обхождат техните маршрути или да се улавят самите бозайници. В калните участъци на местата за водопой могат да се намерят следи и да се вземат отливки, по които да се определи вида по съответните справочници. Методите за проучване на бозайници са подробно представени от *Wemmer u др.* (1996).

Наличието на определени видове може да се установи с помощта на записи на звуците, издавани от тях – съответните животни отвърщат на тези повици. Това е полезен, ненаатрапчив метод да се опознае състава на бозайниците в територията. За нощните дървесни видове е полезна комбинацията от локално осветяване (с мощни 100-ватови прожектори) на предполагаемите ловни/размножителни зони и пускането на записи.

Видовете прилепи могат да се определят с помощта на специални ултразвукови детектори. Всеки вид прилепи издава собствен ехолокаторен звук с определена честота, която може да се улови с купешки детектор, като напр. “Anabat”. Тези детектори често се използват за проучванията на прилепи за целите на ОВОС и въпреки някои проблеми могат да осигурят надеждна индикация за обитаващите територията видове прилепи.

Повечето методи за проучване на бозайници и редица методи за определяне на тяхната численост налагат улавянето на животните. В зависимост от размерите и местообитанията на бозайниците се използват специални техники и капани, като напр. вълчи ями, трапове тип “Лонгуорт” или “Шърман” за дребните сухоземни бозайници, трапове тип “Елиът” за дървесните обитатели и специални мрежи и капани тип “арфа” за прилепите. Залавянето трябва да се извършва от квалифицирани специалисти. Различните техники за залавяне на средноголеми до едри бозайници са подробно разгледани в публикацията на *Jones u др.* (1996), с която специалистите е препоръчително да са запознати. Времето за провеждане на проучванията трябва да е съобразено с размножителните периоди на съответните видове.

По принцип е най-добре при възможност наличието на средноголеми и едри бозайници да се установява по не толкова агресивни начини. Основният метод е да се използват “колектори за козина”. Това са пластмасови тръби, в които е сложена подходяща примамка. За да достигне до примамката, животното се отърква в специалното лепкаво покритие по ръба на тръбата. Част от козината му полепва по него и в последствие се взема за анализ.

Друг неагресивен метод, който е особено полезен за установяването на потайни видове, е изследването на техните екскременти. Събирането и изследването на екскременти от големи сухоземни бозайници дава полезна информация за видовете, обитаващи проучваната територия и тяхното разпространение в нея. Екскрементите на хищниците са особено показателни, тъй като съдържат кости, козина, люспи и пера от определени видове животни, населяващи района. Изследването на екскрементите изисква голяма вещина и трябва да се извършва само от признати специалисти.

2.6. Земноводни и влечуги

Ключов елемент при проучванията на земноводни и влечуги е времевият интервал от денонощието, тъй като разпространението и активността на тези студенокръвни животни се влияят от температурата. Проучването на влечуги е трудно поради голямата им подвижност и богатото им разнообразие.

За целите на екологичната оценка при проучванията на влечуги най-често се извършват преки наблюдения в даден участък от различни типове местообитания или се използва мрежа от трапове, направени в проучваната територия. Техниките за проучване на земноводни са добре разработени в литературата (вж. публикациите на *Heyer u др.*, 1994, където задълбочено се разглеждат всички аспекти от мониторинга и изследването на земноводни, в т.ч. цялостна инвентаризация на видовете, аудио проследяване, улавяне в трапове, събиране на ларви).

2.7. Сухоzemни безгръбначни

Дори при ограничено изследване се установява наличието на много безгръбначни животни, които трябва да се определят, а за това са необходими експертни умения, особено ако трябва да се определи видовия състав. Важно е целите на проучването на безгръбначни животни да се посочат предварително, тъй като според тях ще се определи вида и нивото на използваните техники. Целите могат да са: изготвяне на пълен списък на видовете (малко вероятно, тъй като това е твърде времеемко), списък на всички представителни растителни съобщества в територията, списък на значимите (редки) видове или класификация на съобществата от безгръбначни на базата на индикаторни видове.

В разработката на *Brooks* (1993) се разглеждат въпросите, които трябва да се поставят преди всяко проучване: къде и кога да се събират пробни видове, по колко и от кои видове, посредством какви методи. В идеалният вариант методите трябва да отразяват богатството на местообитанието, но трябва и да са осъществими от гледна точка на влаганите усилия и време. Събирането на образци трябва да се извършва в периодите, когато повечето насекоми са в зряла фаза на жизнения си цикъл (така се минимизират проблемите с малките). Образците се събират не еднократно, а на определени интервали през цялата година, като е важно да се вземат предвид и климатичните условия. Целевите пробни видове обикновено са значимите, представителните (за местообитанието / типа растителност) или индикаторните видове. Техниките за събиране на безгръбначни са описани от *Morris и др.* (1995) и включват: преки наблюдения и идентификация; обхождане на участъци; поставяне на мрежи; събиране на пробни образци от приземния слой, почвата или повърхността на растенията; методи за улавяне на насекоми с цел последващо определяне и анализ, сред които изкопни ями, физически прегради, лепкави примки, водни капани, светлинни клопки или други уловки.

2.8. Анализ на данните и тълкуване на резултатите

Анализът на данните трябва да се обмисли в началния етап на планирането на проучванията за екологичната оценка, за да е сигурно, че събраните данни могат да се използват за въпросите, разглеждани в етапа на предварителната оценка.

По принцип не е възможно, практично или рентабилно да се проучва определена ключова променлива чрез изследване на всички отделни видове от дадена популация в разглежданата територия (*Winer et al.*, 1991; *Underwood*, 1997), тъй че по обективен начин се изучават пробни образци, които се приема, че са представителни за цялата налична популация. За оценка на достоверността на резултатите от изследванията, базирани на представителни образци, се използват статистически методи за оценка.

Въпреки, че са относително сложни, статистическите проверки позволяват да се направи оценка дали различията в методите на опробване могат да са причина за различия в резултатите или това е само случайност. Критичен етап от процеса е дефинирането на хипотеза, която да може да се провери. *Green* (1979) и *Underwood* (1990) представят добра база за логическата схема на статистическите проверки в екологията. Повечето екологични проучвания изискват два основни вида проверки:

- проверки с една променлива, при които се разглеждат хипотезите за една зависима променлива и нейната връзка с една или повече независими променливи;
- проверки с множество променливи, при които основно се групират обекти според тяхното сходство или несходство (*Clarke*, 1993).

Всеки от тези два вида проверки се разделя на параметрични и непараметрични проверки. Параметричните проверки се базират на главната тенденция (средната стойност) и дисперсията (стандартното отклонение), при което се допуска нормално разпределение на данните. Непараметричните проверки се базират на използването на редове, при което не се допуска базисно разпределение на данните. Тези методи са описани в редица разработки, нато напр. на *Siegel and Castellan* (1988) и *Winer et al.* (1991) и предоставят на еколозите набор от аналитични средства за оценка на цялостната структура на разглежданите съвкупности от организми, като им дават

възможност да предвидят вероятната реакция на дадена популация от видове спрямо евентуалното въздействие.

Статистическите проверки налагат събирането на данни да се извършва в логическа рамка, която да даде възможност на изследователите да отговорят на конкретните проблемни въпроси. Колкото по-конкретен е въпросът, толкова по-вероятно е да се получи еднозначен отговор, т.е. има ли различия или не? Потенциален проблем при статистическите проверки е, че често е трудно да се представят нетехническите резултати от статистическите проверки на отговорните лица и заинтересованите страни.

3. ПРОГНОЗИРАНЕ НА ВЪЗДЕЙСТВИЯТА

3.1. Въведение

След като се определи необходимия обхват на работата (Раздел 1) и се направи характеристика на елементите от околната среда, които могат да бъдат засегнати от даден проект (Раздел 2) е необходимо да се предвиди или прогнозира какво ще се случи с околната среда при осъществяването на предложения проект. Значимостта на предвижданите въздействия трябва да се оцени, за да може заинтересованите страни да съпоставят и преценят съответните положителни или отрицателни последици. Въздействията трябва да се прогнозира възможно най-прецизно, като основанията за съответните прогнози трябва да са ясно изложени. При всяка възможност прогнозите трябва да се представят по такъв начин, че да бъдат проверими, тъй като резултатите от проверките могат да бъдат пряко свързани с програмата за мониторинг.

3.2. База за прогнозиране на въздействията

Предвиждането на реакцията (ако има такава) на определена ключова променлива спрямо дадено въздействие може да бъде нелесно и, при липса на стабилни научни сведения, да изисква превантивен подход. За предвиждане на величината на вероятните въздействия е необходимо следното:

- еколозите да са добре запознати със същността на предложената разработка, в т.ч. с проектните решения, строителните дейности и план-графика;
- да са изготвени подробни прогнози за физико-химичните промени в резултат от предложената разработка (често се предоставят от други специалисти);
- да е направена характеристика на местообитанията и на избраните ключови променливи;
- да е известно как ключовите променливи реагират на предвижданите въздействия;
- да са проучени резултатите от други подобни проекти;
- да се имат предвид осъществени, действащи или други одобрени проекти, които могат да окажат интерактивни или кумулативни въздействия в комбинация с оценявания проект.

3.3. Методи за прогнозиране на въздействието

Прогнозата на въздействията от предложен проект трябва да се извършва в структурирана рамка (вж. *Morris and Therivel, 1995; Thomas, 1998*). Това налага да се определи типа на въздействията – най-общо представяни като:

- преки и косвени въздействия;
- краткосрочни и дълготрайни въздействия;
- въздействия във фазите на строителство, експлоатация и закриване;
- изолирани, интерактивни и кумулативни въздействия.

Методите включват:

Преки измервания, например на отнетата или засегната площ от местообитанията, съответните щети върху популациите, местообитанията и съобществата на видовете.

Блоксхеми, графи и функционални диаграми за произтичащите от преки въздействия верижни ефекти; косвените въздействия биват вторични, третични и т.н., според това как възникват. Функционалните диаграми са по-удачни за илюстриране на взаимовръзките и хода на процеса, отколкото графите (вж. SEQ, 1997, стр. А-13–18)

Количествени прогнозни модели, с които могат да се направят математически изчисления въз основа на данни и допускания за силата и посоката на въздействията. Посредством моделите могат да се екстраполират прогнози спрямо предишни и настоящи данни (анализ на тенденциите, варианти, аналози с други подобни места), както и да се правят интуитивни прогнози. Нормативните подходи към моделирането използват метода на дедукцията, т.е. тръгва се от желаните резултати и се прави оценка дали резултатите от предложения проект ще ги достигнат (вж. *Morris and Therivel*, 1995, стр. 132-138 и SEQ, 1997, стр. А-19–23). С някои общоизползвани модели могат да се предвидят разсейването на замърсители във въздуха, почвената ерозия, затиняването на водните течения и намаляването на кислорода в замърсени реки.

Географски информационни системи (ГИС), с които могат да се правят модели на пространствените връзки, напр. слоеве по зададени параметри, или да се картират напр. чувствителни места и отнети от местообитанията площи. ГИС са комбинация от компютъризирана картография, банка за съхранение на картен материал и система за управление на бази данни, съхраняващи характеристики като напр. земеползване или наклон на терена. ГИС дават възможност за скоростно представяне, комбиниране и анализиране на въведените променливи (вж. Приложение D към публикацията на *Morris and Therivel*, 1995).

Данни от осъществени подобни проекти, които могат да са от полза, особено ако първоначално са направени количествени прогнози и впоследствие е провеждан мониторинг.

Експертни мнения и преценки по предишни проекти и консултации.

Характеристика и корелация: физичните фактори (воден режим, шум) обикновено са пряко свързани с разпространението и числеността на видовете. Ако може да се прогнозира бъдещите физични условия, то на тази база би могла да се предвиди и бъдещата численост на популациите.

Анализ на емкостта на средата (вж. SEQ, 1997, стр. А- 33–36), при който се определя прагът на натоварването, до който популациите и екосистемите могат да запазят своите функции. При анализът на емкостта на средата се задават потенциалните лимитиращи фактори и се разработват математически уравнения за определяне капацитета на дадения ресурс или система спрямо налаганият от всеки лимитиращ фактор праг.

Екосистемен анализ (вж. SEQ, 1997, стр. А-37–42). Този подход има за цел да даде по-широка регионална перспектива с холистична рамка. Трите основни принципа на екосистемният анализ са: (i) да се придобие “ландшафтна представа” за екосистемите, (ii) да се използва набор от индикатори, вкл. показатели на ниво съобщество и ниво екосистема и (iii) да се вземат предвид множеството взаимодействия между екологичните компоненти, които участват в поддържането на екосистемните функции.

4. ОЦЕНКА НА ЗНАЧИМОСТТА

Това е процесът на оценяване на значението или значимостта на въздействията от проекта/плана (били те неблагоприятни или благоприятни). В повечето случаи тази оценка се базира на редица фактори, но би могла да бъде още по-обективна, ако се използват критерии и стандарти. *Glasson и др.* (1999) смятат, че оценката нерядко е по-скоро опростен и прагматичен, отколкото заплетен и усложнен анализ. Оценката на значимостта се базира на фактори като следните:

- особеностите и възприетата стойност на засегнатата среда;

- величината и пространствено-времевия обхват на предвижданите промени;
- способността на средата да се справи с промените;
- степента на надеждност на прогнозите за промяна;
- наличието на политики, програми, планове и т.н., които могат да се използват за критерии;
- наличието на екологични норми, по които може да се оцени дадено предложение (напр. норми за качеството на въздуха, норми за качеството на водите);
- степента на обществен интерес и загриженост по отношение на разглежданите екологични ресурси и въпросите, свързани с предложениния проект;
- дейности за смекчаване на въздействията, устойчивост и реверсивност.

Един от алтернативните подходи е да се конкретизира какво представлява значителното въздействие в конкретни обстоятелства. Този подход е използван в Австралия и е предмет на националния Закон за опазване на околната среда и биоразнообразието от 1999 г. За различните видове ресурси (напр. влажна зона, обявена като Рамсарско място, застрашени видове и екологични съобщества, включени в червени списъци, морската среда и т.н.) са определени различни критерии за значимост. За рамсарските влажни зони дадено въздействие е значимо, ако:

- площи от влажните зони биват унищожени или модифицирани;
- има съществена или измерима промяна в естествения хидроложки режим на влажната зона (напр. промени в периода, продължителността и честотата на подземните и повърхностни водопритоци към и във влажната зона);
- сериозно биват засегнати местообитанието или жизненият цикъл на местните видове, зависими от влажната зона;
- има съществена или измерима промяна на физико-химичните параметри на влажната зона (напр. соленост, замърсители, хранителни вещества, температура, мътност);
- чужди видове бъдат интродуцирани във влажната зона.

По подобен начин, за включените в списъка мигриращи видове дадено въздействие се счита за значимо, ако:

- се променя (в т.ч. чрез фрагментация, промени в периодите на природните пожари, в хранителния или хидроложкия режим), унищожаване или изолиране площ от местообитание, важна за оцеляването на видовете;
- във важно за мигриращите видове местообитание се интродуцират чужди видове;
- сериозно се наруши жизненият цикъл (режим на гнездене, хранене, миграция или почивка) на екологично значима част от популацията на видовете.

Справочни материали

- Beanlands, G. E. and Duinker, P. N. (1983), *An ecological framework for environmental impact assessment in Canada*. FEARO, Canada.
- Bibby, C. J., Burgess, N. D. and Hill, D. (1992), *Bird census techniques*. Academic Press, London.
- Brooks, S. J. (1993), 'Guidelines for invertebrate site surveys', *British Wildlife*, 4, pp. 283–286.
- CEQ (Council on Environmental Quality, USA) (1997), *Considering cumulative effects*, Washington, Executive Office of the President. Available at <http://ceq.doe.gov/nepa/nepanet.htm>.
- Clarke, K. R. (1993), 'Non-parametric multivariate analyses of changes in community structure', *Australian Journal of Ecology*, 18, pp. 117–143.
- Glasson, J., Therivel, R. and Chadwick, A. (1999, 2nd edition), *Introduction to environmental impact assessment*, UCL Press, London.
- Green, R. H. (1979), *Sampling design and statistical methods for environmental biologists*. Wiley Interscience, New York.
- Heyer, W. R., Donnelly, M. A., McDiarmid, R. W., Hayek, L. C. and Foster, M. S (eds) (1994), *Measuring and monitoring biological diversity: Standard methods for amphibians*, Smithsonian Institution Press, Washington and London.
- Hegmann, G., Cocklin, C., Creasey, R., Dupuis, S., Kennedy, A. Kingsley, L., Ross, W. Spaling, H. and Stalker, D. (1999), *Cumulative effects assessment practitioners guide*, Hull, Quebec, Ministry of Public Works and Government Services. Also available at www.ceaa.gc.ca/publications_e/cumul/guide_e.htm.
- Hockin, D., Ounstead, M., Gorman, M., Hill, D., Keller, V. and Barker, M. A. (1992), 'Examination of the effects of disturbance on birds with reference to its importance in ecological assessments', *Journal of Environmental Management*, 36, pp. 253–286.
- Hyder Consulting (1999), *Guidelines for the assessment of indirect and cumulative impacts as well as impact interactions*, European Commission, Brussels. Also available at <http://europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-support.htm>.
- Jones, C., McShea, W. J., Conroy, M. J. and Kunz, T. H. (1996), 'Capturing mammals', in *Measuring and monitoring biological diversity: Standard methods for mammals* (edited by Wilson, D. E., Cole, F. R., Nichols, J. D., Rudran, R. and Foster, M. S.), Smithsonian Institution Press, Washington and London.
- Kent, M. and Coker, P. (1992), *Vegetation description and analysis: A practical approach*, Belhaven Press, London.
- Morris, P. and Therivel, R. (1995), *Methods of environmental impact assessment*, UCL Press Ltd, London.
- Morris, P., Thurling, D. and Shreeve, T. (1995), 'Terrestrial ecology', in *Methods of environmental impact assessment* (edited by Morris and Therivel), UCL Press Ltd, London.
- Siegal, S. and Castellan, N. J. (1988), *Non-parametric statistics for the behavioural sciences*, McGraw Hill, New York.
- Underwood, A. J. (1990), 'Experiments in ecology and management: Their logic, functions and interpretation', *Australian Journal of Ecology*, 15, pp. 365–389.
- Underwood, A. J. (1997), *Experiments in Ecology: Their logical design and interpretation using analysis of variance*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Wemmer, C., Kunz, T. H., Lundie-Jenkins, G. and McShea, W. J. (1996), 'Mammalian signs', in *Measuring and monitoring biological diversity: Standard methods for mammals* (edited by Wilson, D. E., Cole, F. R., Nichols, J. D., Rudran, R. and Foster, M. S.), Smithsonian Institution Press, Washington and London.
- Winer, B. J., Brown, D. R. and Michels, K. M. (1991), *Statistical principles in experimental design*, McGraw Hill, New York.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2: ФОРМУЛЯРИ ЗА ОЦЕНКА

Фигура 1: Формуляр за предварителна оценка	
Кратко описание на проекта или плана	
Кратко описание на разглежданото Натура 2000 място	
Критерии за оценка	
Опишете отделните елементи от проекта, които (самостоятелно или в комбинация с други планове или проекти) биха могли да окажат въздействие върху съответното Натура 2000 място.	
Опишете всички вероятни преки, косвени или вторични въздействия от проекта (самостоятелни или в комбинация с други планове или проекти) върху съответното Натура 2000 място по отношение на: <ul style="list-style-type: none"> • обхват и мащаб; • усвояване на терени; • отстояние от Натура 2000 място или от основни негови компоненти; • необходими ресурси (водоснабдяване и т.н.); • замърсяване (на почвите, водите или въздуха); • необходими изкопни работи; • необходим транспорт; • период на строителство, експлоатация, закриване и т.н.; • други. 	
Опишете всички вероятни промени, настъпващи в територията в резултат от: <ul style="list-style-type: none"> • редукция на площта на местообитанието; • смущение (нарушаване на спокойствието) на ключови видове; • фрагментация на местообитания или видове; • намаляване броя на видовете; • промени на ключовите индикатори за консервационната стойност (качество на водите и т.н.) • промяна на климата. 	
Опишете вероятните въздействия върху целостта на съответното Натура 2000 място с оглед на тяхното отражение върху: <ul style="list-style-type: none"> • ключовите взаимовръзки, които обуславят структурата на територията; • ключовите взаимовръзки, които обуславят функцията на територията; 	
Определете индикатори за значимостта на посочените въздействия с оглед на: <ul style="list-style-type: none"> • загуба; • фрагментация; • нарушаване на видовия състав; • обезпокояване на видовете; • промяна на ключовите характеристики на територията (напр. качество на водите и др.) 	
На база на гореописаното, посочете онези елементи или комбинация от елементи на проекта/плана, които обуславят значителното му въздействие или при които мащаба или обхвата на въздействията е неизвестен.	

Фигура 2: Становище за установена липса на значителни въздействия			
Название на проекта или плана			
Название и местоположение на разглежданото Natura 2000 място			
Описание на проекта или плана			
Проектът/планът пряко свързан ли е с или необходим за управлението на територията? (посочете детайли)			
Има ли други проекти или планове, които заедно с оценявания проект/план биха могли да се отразят върху територията? (посочете детайли)			
<i>Оценка на значимостта на въздействията</i>			
Опишете как проектът/планът (самостоятелно или в комбинация с други проекти/планове) би могъл да се отрази на съответното Natura 2000 място.			
Обяснете защо тези въздействия не се считат за значителни.			
Посочете организациите, към които сте се обърнали за мнение. Посочете лице за връзка и телефон или електронна поща.			
Резултат от консултациите.			
<i>Информация, набрана с цел извършване на оценката</i>			
Кой е извършил оценката?	Източници на информация	Ниво на оценката	Къде могат да се разгледат пълните резултати от оценката?

Фигура 3: Целева оценка: Смекчаващи мерки			
Посочете предвижданите мерки.	Обяснете как чрез мерките ще се предотвратят неблагоприятните въздействия върху целостта на територията.	Обяснете как чрез мерките ще се намалят неблагоприятните въздействия върху целостта на територията.	Посочете как и от кого ще бъдат осъществени мерките.
(i)			
(ii)			
(iii)			
Посочете смекчаващите мерки (като по-горе).	Посочете степента на сигурност в предвиждания им успех.	Изгответе съответстващ на проекта/плана план-график за тяхното изпълнение.	Опишете предложеният план за мониторинг и как ще реагира, ако смекчаващите мерки се окажат безуспешни.
(i)			
(ii)			
(iii)			

Фигура 4: Доклад за целева оценка

Оценка на въздействието на проекта/плана върху целостта на територията

<p>Опишете елементите на проекта/плана, които (самостоятелно или в комбинация с други проекти/планове) биха могли да окажат значително въздействие върху територията (от първоначалната оценка).</p>	
<p>Посочете целите за опазване на територията.</p>	
<p>Опишете как проектът/планът ще се отрази на ключовите видове и ключовите местообитания. Посочете, ако има несигурност или липсва информация.</p>	
<p>Опишете как целостта на територията (с оглед на структурата и функцията и природозащитните цели) би могла да бъде засегната от проекта/плана (напр. загуба на местообитания, обезпокояване на видове, нарушаване на видовия състав, химически, хидроложки и геоложки промени и т.н.). Посочете ако има несигурност или липсва информация.</p>	
<p>Опишете какви смекчаващи мерки ще се приложат, за да бъдат предотвратени или ограничени неблагоприятните въздействия върху целостта на обекта. Посочете ако има несигурност или липсва информация.</p>	
<p><i>Резултати от обсъждането</i></p>	
<p>Име на службата(ите) или организацията(ите), с които е проведено обсъждане</p>	<p>Обобщение на мнението</p>

Фигура 5: Формуляр за оценка на алтернативните решения		
<i>Оценка на алтернативните решения</i>		
<i>Описание и цели на проекта/плана</i>	<i>Нулева алтернатива</i>	
<i>Предвиждани неблагоприятни въздействия от проекта/плана върху съответното Натура 2000 място след целевата оценка</i>		
<i>Сравнение с избран проект/план</i>		
Възможни алтернативни решения	Посочете как са оценени алтернативните решения	Опишете съответните въздействия върху природозащитните цели на Натура 2000 (с оглед на това дали са повече или по-малко неблагоприятни).
<i>Алтернативни местоположения/трасета</i>		
Първи вариант		
Втори вариант		
Трети вариант		
<i>Алтернативен размер и мащаб</i>		
Първи вариант		
Втори вариант		
Трети вариант		
<i>Алтернативни средства за постигане на целите (напр. управление на търсенето)</i>		
Първи вариант		
Втори вариант		
Трети вариант		
<i>Алтернативни методи на строителство</i>		
Първи вариант		
Втори вариант		
Трети вариант		
<i>Алтернативни методи на експлоатация</i>		
Първи вариант		
Втори вариант		
Трети вариант		
<i>Алтернативни методи на закриване</i>		
Първи вариант		
Втори вариант		
Трети вариант		
<i>Алтернативни план-графици</i>		
Първи вариант		
Втори вариант		
Трети вариант		
<i>Заклучения от оценката на алтернативи</i>		

Фигура 6: Становище за оценка на алтернативните решения	
Опишете алтернативните решения, които биха предотвратили или минимизирали значителните въздействия върху разглежданото Натура 2000 място.	Обяснете защо предложеният план/проект е предпочитан пред останалите оценени алтернативни решения.
Формулирайте цялостно становище, посочващо защо приемате, че в този случай няма алтернативни решения, които биха предотвратили снижаването на консервационната стойност на разглежданото Натура 2000 място.	

Фигура 7: Протокол за извършена оценка (алтернативни решения)

Обсъждане на алтернативните решения

Списък на организациите, потърсени за мнение	Мнение по въпроса	Въздействията на алтернативните варианти върху съответното Natura 2000 място се считат за неблагоприятни (обяснете защо)	Въздействията на алтернативните варианти върху съответното Natura 2000 място се считат за положителни или неутрални (обяснете защо)

Набрани за извършване на оценката данни

Кой е извършил оценката?	
Източници на данни	
Ниво на извършената оценка	
Къде могат да се разгледат пълните резултати от оценката?	

Фигура 8: Формуляр за оценка на компенсаторните мерки	
<i>Наименование и кратко описание на проекта/плана и произтичащите от него неблагоприятни въздействия върху съответното Natura 2000 място</i>	
<i>Описание на компенсаторните мерки</i>	
<i>Оценъчни въпроси</i>	<i>Отговори</i>
По какъв начин са определени компенсаторните мерки?	
Какви алтернативни мерки са посочени?	
Как се вписват тези мерки в целите за опазване на територията?	
Тези мерки противодействат ли, в сравними съотношения, на отрицателните въздействия върху местообитанията и видовете?	
Как компенсаторните мерки ще поддържат и подобряват общата цялост на Natura 2000?	
Тези мерки съобразени ли са със съответния биогеографски регион в страната-членка?	
Ако компенсаторните мерки налагат да се използват земи извън засегнатото Natura 2000 място, дали тези земи са предмет на дълготрайна собственост на и стопанисване от вносителя на проекта/плана или съответната национална или местна институция?	
Геоложките, хидрогеоложките, почвените, климатичните и другите условия на новоизбраното място същите ли са като на засегнатото от проекта/плана Natura 2000 място?	
Компенсаторните мерки изпълняват ли роля, сравнима с функциите, обусловили избора на съответното Natura 2000 място?	
Какви доказателства има, че този начин за компенсиране ще бъде успешен в дългосрочен аспект?	

Фигура 9: Протокол за извършена оценка (компенсаторни мерки)

<i>Обсъждане на компенсаторните мерки</i>			
Списък на организациите, потърсени за мнение	Мнение по въпроса	Компенсаторните мерки се считат за приемливи	Компенсаторните мерки не се считат за приемливи
<i>Набрани за извършване на оценката данни</i>			
Кой е извършил оценката?			
Източници на данни			
Ниво на извършената оценка			
Къде могат да се разгледат пълните резултати от оценката?			